

Орест ЗАЯЦЬ

СТАРІ ТА НОВІ „БІЛІ ПЛЯМИ“ В ІСТОРІЇ КРАМАРСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ У ЛЬВОВІ (друга половина XIV — перша третина XVII століть)

Купецькі корпорації у середньовічних містах Західної Європи відігравали важливу роль у виникненні міського осередку та формуванні основних інституцій (існує, наприклад, так звана теорія гільдії, за якою модель купецького об'єднання проектувалася на міське суспільство загалом)¹ Однак на Сході Європи, зокрема на території Польського королівства, купецькі об'єднання оформлювалися організаційно тоді, коли місто вже давно існувало² Упродовж XIV ст. купецькі корпорації виникали на території Пруссії — у Гданську і Кенігсберзі (Старе Місто та Кнайпгоф)³ У XV ст. виникла купецька конгрегація у Кракові, однак про неї до наших часів дійшли досить скупі відомості — кілька принагідних згадок про цехових старших у 1410 та 1459 рр., після чого надовго (аж до XVIII ст.) відомості про неї зникають із джерел⁴

Завдяки дослідниці історії львівських корпорацій та торгівлі Луції Харевичовій заведено вважати, що у Львові перша виразна згадка про купецьку організацію належить до 1425 р.⁵ Тоді серед цехів, які присягли на вірність Владиславу Ягайлові та його спадкоємцям, були згадані львівські купці (крамарі)⁶ На те, що тут ідеться про професійну корпорацію, вказує печатка *Sigillum institorum*⁷, адже організаційно неоформлена група крамарів навряд чи мала б власну печатку. Водночас уже Ян Птаський звернув увагу на те, що львівська купецька корпорація ма-

¹ Oexle O. G. Gildie i komuny. O powstaniu „związków“ i „gmin“ jako podstawowych form współzycia w Europie // Oexle O. G. Społeczeństwo średniowiecza. Mentalność — grupy społeczne — formy życia.— Toruń, 2000.— S. 100.

² Kutrzeba S. Kongregacja kupiecka // Kutrzeba S., Ptański J. Dzieje handlu i kupiectwa krakowskiego (Rocznik krakowski.— 1912.— T. XIV).— Kraków, 1912.— S. 131.

³ Tandeci J. Struktury administracyjne i społeczne oraz formy życia w wielkich miastach Prus Krzyżackich i Królewskich w średniowieczu i na progu czasów nowożytnych.— Toruń, 2001.— S. 110.

⁴ Kutrzeba S. Kongregacja kupiecka.— S. 133.

⁵ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski Przedzobiorowej.— Lwów, 1929.— S. 138.

⁶ Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie.— Lwów, 1873.— T. IV.— S. 133—134.

⁷ Публікація та опис: Економічні привілеї міста Львова XV—XVIII ст.: привілеї та статуту ремісничих цехів і купецьких корпорацій / Упоряд. М. Капраль.— Львів, 2007.— (Monumenta Leopolitana / Львівські історичні пам'ятки. Т. 4).— С. 795.

ла б існувати значно раніше — уже в XIV ст.⁸ Як аргумент історик наводив той факт, що вже 1408 р. львівські купці дістали від молдавського правителя Олександра Доброго привілей на заснування власного купецького дому в Сучаві⁹. Але хід думки дослідника будить тут певний сумнів, адже згадка стосується щойно 1408 р., і про XIV ст. відомостей у цьому документі нема. До того ж згаданий привілей адресований не тільки львівським купцям, але загалом купцям львівської та подільської земель.

Однак цілком можливо, що дослідницька інтуїція Я. Птаського, попри неналежну аргументацію, все ж була на правильному шляху: вже у найдавнішій збереженій міській книзі Львова під 1383—1384 і 1386—1387 рр. багато разів згадувалися „багаті“ крами (*institae divites*)¹⁰. Судячи із записів у книзі, вони уже тоді стояли компактно — під ратушею (*sub praetorio*) і відрізнялися від інших — „зовнішніх“ крамів (*institae exteriores / extraneae*)¹¹. Правда, нема певности щодо того, що ці останні автоматично треба вважати аналогом так званих убогих крамів, але таке цілком могло б бути. Факт наявності багатих крамів у місті сам по собі ще не свідчить про існування купецької корпорації, але опосередковано все-таки можна припустити, що могла існувати якась більше чи менше організована форма координації торговельної діяльності багатих купців, запроваджена хоча б заради захисту професійних інтересів та узгодження спільних зусиль щодо утримання комплексу багатих крамів. Переконливіші вказівки на можливе існування у Львові організації купців можна віднайти уже на початку XV ст. — у рахунковій книзі під 1408 та 1411 рр. *institores* згадуються, як правило, уже разом — як монолітна група платників шосу (*exaccio civilis*)¹², а в 1417 р. — так само згадуються ще дві окремі категорії, які спільно сплачували податки: убогі крамарі (*institores pauperes*, із запису можна зробити висновок, що їх було 12) і перекупки (*penesticae*, переважно це були жінки, але серед них згадано і кілька чоловіків)¹³.

Питання класифікації торгівців розглянемо далі, а наразі лише зазначимо, що такий поділ їх на чіткі категорії з погляду сплати податків якоюсь мірою може свідчити про те, що ці групи мали б бути якось організовані. Водночас варто пам'ятати, що найпереконливішим аргументом на користь існування тієї чи іншої корпорації є наявність відповідного королівського привілею чи хоча б расцького декрету. Самі крамарі (як „убогі“, так і „багаті“) покликалися на привілеї Владислава III (відповідно 1441 і 1444 рр.) як на „фундаційні“, про що йтиметься далі. Згадаємо тільки, що зміст цих документів дуже загальний і далекий від того, щоб у них

⁸ Ptański J. Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce.— Kraków, 1934.— S. 170—171.

⁹ Див. Привілеї міста Львова XIV—XVIII ст.. Збірник документів / Упоряд. М. Кап-раль.— Львів, 1998.— (Monumenta Leopolitana / Львівські історичні пам'ятки. Т. 1).— С. 521.— № 210.

¹⁰ Najstarsza Księga miejska 1382—1389 / Wyd. A. Czołowski.— Lwów, 1892.— (Pomniki dziejowe Lwowa. Т. 1).— S. 17—18.— N 107—110; S. 29.— N 86; S. 69.— N 420; S. 89.— N 541.

¹¹ Там само.— S. 43.— N 270-a; S. 48.— N 299, 302; S. 86.— N 526; S. 121.— N 730.

¹² Księga przychodów i rozchodów (1404—1414) / Wyd. A. Czołowski.— Lwów, 1896.— (Pomniki dziejowe Lwowa. Т. 2).— S. 76, 97.

¹³ Księga przychodów i rozchodów (1414—1426) / Wyd. A. Czołowski.— Lwów, 1905.— (Pomniki dziejowe Lwowa. Т. 3).— S. 40—41.

ішлося про заснування корпорацій,— вони радше підтверджують давніші права обох категорій крамарів. У будь-якому разі, ці привілеї були певними орієнтирами, до яких крамарі прагнули прив'язати започаткування своїх цехів, але вважати їх точками відліку існування обох крамарських організацій навряд чи можливо.

Отож, цілком може бути, що львівська корпорація багатих крамів (як, зрештою, й убогих) виникла приблизно тоді ж, що і краківська, а можливо, навіть раніше. Однак, на відміну від краківської корпорації, яка досить швидко занепала (або радше виявилася непотрібною — торгівля у Кракові процвітала і без неї), організація львівських купців „прижилася“ у місті, і її історія, принаймні упродовж 20-х років XVI — 30-х років XVII ст., добре задокументована — збереглися книга прав та привілеїв цеху крамарів¹⁴ і книга запису протоколів засідань того ж цеху¹⁵. Парадоксальна річ, та ці два джерела дуже мало використовували дослідники. На книгу прав та привілеїв цеху кілька покликів вдалося знайти лише у Л. Харевичової¹⁶. Облікова картка використання книги запису протоколів засідань засвідчує, що у повоєнний період до неї звернулися лише чотири дослідники, принагідно використовуючи поодинокі аркуші справи.

Дослідження історії „людей торгівлі“ у пізньосередньовічному та ранньомодерному Львові дуже важливе для вивчення соціальної структури міста, оскільки це були переважно впливові в міському середовищі особи. Однак наше знання про цю категорію міщанства дуже фрагментарне, у ньому чимало „білих плям“. Так, дуже розмитими є уявлення про поділ на багатих, середніх та вбогих торговців, який традиційно зіставляють із тріадою „купці“—„крамарі“—„перекупні“. Ця термінологія, попри позірну зручність і усталеність використання, досить умовна і контроверсійна, бо не досить точно відображає тогочасні соціальні реалії. Зрештою, як буде з'ясовано далі, уже в XIV—XVIII ст. терміни для окреслення міських торговців були аж ніяк не однозначними. Крім того, багато труднощів виникає при спробі з'ясувати, хто ж міг належати до купецької корпорації та як вона співузалежнювалася з іншими торговельними об'єднаннями Львова, зокрема із сукнарями.

Що стосується термінології, то традиційно „купцями“ заведено називати багатих торговців, „крамарями“ — вбогих, а „перекупнями“ — так званих мандрівних крамарів¹⁷. Вважається, що латинськими відповідниками для купців були *mercatores* або рідше *negociatores*, для крамарів — *institores*, а для перекупнів — *revenditores* або *penestici*. Однак тер-

¹⁴ Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (далі — BZNO), dział rękopisów, N 1645. Книга доступна також в електронній версії: <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=6082&from=&dirids=1&ver_id=&lp=1&QI=D0083E1BB88258369A498E298ABA21F3-3>.

¹⁵ Центральний державний історичний архів України у Львові (далі — ЦДІА України у Львові), ф. 52, оп. 2, спр. 1002—1003. Ця книга зберігається в архіві у вигляді фоторепродукцій, опрацьованих для зручності у дві справи. Як засвідчує напис на початку книги, вона була надана (щонайпізніше 28 травня 1931 р.) для архіву Бібліотекою Оссолинських, де оригінал повинен мав би зберігатися під номером 5567/II. Насправді ж під цим номером зберігається зовсім інша справа, а пошуки оригіналу наразі не увінчалися успіхом, тож для написання статті використано фоторепродукцію з ЦДІА України у Львові.

¹⁶ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe... — S. 139—142.

¹⁷ Інкін В. Нарис економічного розвитку Львова у XVIII ст.— Львів, 1959.— С. 71.

мін „крамарі“ (*kramarze*) у львівських джерелах XVI—XVII ст., писаних польською мовою, застосовувався і до купців багатих крамів, яких вважали своєю елітою серед торгівців, а їхній цех у досліджуваних книгах часто називали „крамарським“ У книзі протоколів засідань слово *kuriec* вжито лише раз, та й то лише щодо чужого торгівця¹⁸

Частіше окреслення *kursu* щодо львівської торговельної корпорації та її членів застосовували король та райці, але здебільшого у синонімічній формі, коли для більшої точності вживали обидва терміни: *kursu albo kramarze*¹⁹ Отже, виходить, що самі купці називали себе переважно крамарями (на честь багатих крамів). Водночас латинською багатих крамарів називали як *mercatores*, так і *institores*. Ця знакова специфіка добре простежується у крамарській книзі прав та привілеїв, у якій більшість документів латинською мовою продубльована польською* Тож виходить, що слова „купець“ та „крамар“ переважно використовували як синоніми, а тому з'ясувати склад та структуру львівських торгівців за термінологією неможливо.

Ще однією „білою плямою“ в історії львівських купців є те, що не всім зрозуміло, хто саме належав до цеху багатих крамів. Л. Харевичова вважала, що це була група із сорока осіб, з яких одна половина була сукнарями (суконниками), а друга — власне купцями²⁰ Але не зрозуміло, на підставі чого дослідниця дійшла такого висновку, — поклики, якими вона обґрунтовує своє твердження, відсилають до люстрації руського воєводства, яку опублікував М. Грушевський²¹ Насправді ж у люстрації записано тільки те, що сукнарі сплачують замкові чинш, який називається „слово“, у розмірі 40 злотих на рік, а купці — 46 злотих 2 гроші і 12 денарів. Сукнарі та купці у цьому джерелі навіть не згадані поряд — між ними у переліку йдуть ще пекарі та шевці. Видно, Л. Харевичову збило з пантелику формулювання: *Kursu wszystcy, okrom sukienników wzgórze napisanych, na każdy kwartał ogółem dają fl. 11/15/12*²², але тут якраз чітко зафіксовано, що власне купців (і очевидна річ, їхню організацію) треба відрізняти від сукнарів. Уточнення „крім сукнарів“ було потрібне, бо за родом занять вони теж уважалися купцями (як у пізніші часи аптекарі чи продавці дорогих алкогольних напоїв). Ніяких вказівок на те, що до корпорації багатих крамів могли б належати сукнарі, ані у книзі привілеїв, ані у книзі запису протоколів, знайти не вдалося. Не згадане у цих книгах і сукно як об'єкт торгівлі членів цеху. Натомість серед товарів,

¹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 15. Також один раз — і то радше як виняток вжито вираз *secha kuriecka* у *kramarska* (Там само.— С. 202).

¹⁹ BZNO, dział ękopisów, N 1645, k. 35 v., 36 v.—38 і далі.

* Тому ця книга є своєрідним „розетським каменем“ для дослідників історії Львова. Правда, єгипетський „розетський камінь“ був тримовним, однак і в книзі крамарських прав та привілеїв важливі терміни (переважно назви товарів), крім латинської та польської мов, подавалися ще й німецькою.

²⁰ Charewiczowa Ł. *Lwowskie organizacje zawodowe*...— S. 138—139.

²¹ Жерела до історії України-Руси. Т. VII: Люстрація королівщин в руських землях Корони з р. 1570 (Описи королівщин в руських землях XVI віку.— Т. IV: Люстрація 1570 р.) / Вид. М. Грушевський.— Львів, 1903.— С. 204; див. також: *Lustracja województw ruskiego, podolskiego i bełskiego. 1564—1565* / Wyd. K. Chłapowski, H. Żytkowicz.— Warszawa, 2001.— Cz. II.— S. 166.

²² *Lustracja województw ruskiego*...— Cz. II.— S. 166.

якими торгували купці багатих крамів, фігурує полотно (тому цех багатих крамарів не раз судився із ткачами та перекупнями полотна)²³

Можливо також, що Л. Харевичова вважала за потрібне об'єднати купців багатих крамів із сукнарями, переносючи на львівський ґрунт уявлення про ринкові багаті крами як про „суконниці“ — так, як це було у Кракові, де ці крами були засновані як осередок для міжнародної торгівлі сукном²⁴ Крім Л. Харевичової, знак рівності між багатими крамами і суконницями ставив Я. Птаський²⁵ Також вартий уваги у цьому контексті фрагмент пізнішого статуту для відновленого цеху львівських купців (1767), за яким райці відновили „купецьку конфратернію, котра колись у цьому місті була, відповідно до прав і привілеїв найясніших польських королів, тільки в самих суконницях і крамах, званих багатими“²⁶ Може видатися, що „багаті“ та „суконні“ крами сприймалися як одне ціле, але, на нашу думку, це речення, навпаки, чітко вказує, що їх треба розглядати окремо.

Львівські сукнарі (як краляльники сукна, *rannicidae*) виступили у джерелах як окрема професійна категорія щойно в середині XVI ст.— у 1547 р. Сигізмунд I надав їм грамоту, за якою лише вони мали право продажу сукна на лікті та куски, а отже, могли конфісковувати сукна у незаконних конкурентів²⁷ Вони ще не мали своєї організації, тому, видно, королівська грамота була адресована просто власникам „суконних“ крамів. Натомість професійна корпорація сукнарів постала щойно в 1594 р. на підставі раєцького декрету²⁸ Кілька років по тому (1598) райці підтвердили новим декретом максимальну кількість сукнарів у Львові — 20 осіб²⁹ Цілком можливо, що ця кількість була встановлена набагато давніше, бо, як пояснює декрет, вона була пов'язана зі згаданим податком — словом, а воно сплачувалося „за давнім звичаєм“

Досить спокусливим тут може здатися припущення, що сукнарі могли належати до грона багатих крамарів, бо було їх 20, рівно половина від купців. Однак це радше гра числових асоціацій, не більше. Жодної вказівки на це в обох книгах цеху купців багатих крамів, як уже згадувалося, знайти не вдається. Із виникненням окремого цеху сукнарів кількість багатих крамів не скоротилася удвічі, а так мало б статися, якби власники половини крамів утворили нову організацію. Натомість із чиншових реєстрів, які регулярно велися у книзі запису протоколів крамарського цеху від 1611 р., видно, що багатих крамів було чотири десятки (у списку чомусь їх було переважно лише 39 — видно, був ще якийсь, сороковий крам, який не обкладався податком)³⁰ Мало того, ще одним істотним

²³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 31—32, 67, 123 та ін., BZNO, dział rękopisów, N 1645, k. 28—29, 37—40, 42—42 v., 44—45 v.

²⁴ Łuszczkiewicz W Sukiennice krakowskie: dzieje gmachu i jego obecnej przebudowy.— Kraków, 1899.— S. 9.

²⁵ Ptaśnik J. Miasta i mieszczaństwo...— S. 171.

²⁶ Економічні привілеї...— С. 518.

²⁷ Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233—1799 / Упоряд. О. А. Купчинський, Е. Й. Ружицький.— К., 1972.— С. 257—258.— № 523.

²⁸ Економічні привілеї...— С. 528—530.— № 119.

²⁹ Там само.— С. 532—533.— № 121.

³⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 77 і далі.

аргументом, який заперечує об'єднання цих двох категорій торгівців в одній корпорації, є той факт, що організація купців багатих крамів була від самого початку відкрита для вірмен та українців, а сукнарів — лише для католиків³¹ Водночас варто наголосити, що подані аргументи з приводу того, що торгівці сукном не входили до корпорації багатих крамів, також побудовані на досить суперечливій інформації. Можливо, з часом вдасться виявити у джерелах нові факти, які скоригують бачення відносин між сукнарями і власне купцями.

Іншим проблемним моментом є поділ львівських крамарів на „багатих“ та „вбогих“ Річ у тому, що про розмежування їх відомо дуже мало, а в історіографії фігурує вкрай суперечлива інформація. Але перш ніж перейти до розгляду питання, ким були ці обидві категорії торгівців, потрібно висвітлити зародження поділу крамарського середовища на дві групи та з'ясувати, що ж стало підставою для такого розмежування. Сам поділ крамарів на багатих і бідних, як уже згадувалося на початку статті, існував щонайменше від початків XV ст., а можливо, й раніше (раз уже в XIV ст. існували *institae divites*, то мали б бути гіпотетично і *pauperes*). Самі крамарі у пізніші часи (друга половина XVI — перша половина XVII ст.) справу давности своєї організації вирішували завдяки привілеям, які вони вважали фундаційними. Так, багаті купці, подаючи райцям так звані пункти своїх претензій на несправедливості в місті, кажучи про фундацію свого цеху, покликалися на загальноцеховий привілей Владислава III, наданий 1444 р.³², і формулювали заснування своєї корпорації так: „*Kramy bogate w tym mieście fundacie swoje mają ieszcze od Władysława Jagiellowego syna, polskiego i węgierskiego króla, równie z piekarzami, rzeźnikami, krojownikami i szewcami, o czym jest przywilej in anno 1444, na które rzemiosła włożone są czynsze Króla Iego Mosci do zamku, które płacą continue mianowicie kramarze koždy rok ze 40 kramow daią fl. 46 [gr.] 4*“³³ Цей фрагмент укотре підтверджує, що багатих крамів було-таки сорок (і вбогі крамарі тут ні до чого — вони не входили в це число)³⁴ Загалом же цей привілей насправді аж ніяк не фундував згадані цехи — просто у ньому для крамарів, пекарів, різників та шевців були підтверджені звичаї, права та обов'язки (передусім чинші), які існували вже давніше.

Подібно *institores pauperes* покликалися на ще давніший привілей того ж короля від 16 червня 1441 р.³⁵ У цьому привілеї йшлося про те, що король задля економічного розвитку міста дозволив райцям закладати малі або вбогі крами (*parvas seu pauperes institas, vulgariter arme krem-*

³¹ Привілеї національних громад міста Львова XIV—XVIII ст. Збірник документів / Упоряд. М. Капраль.— Львів, 2000.— (Monumenta Leopoldina / Львівські історичні пам'ятки. Т. 2).— С. 44.— № 2; Економічні привілеї...— С. 528.— № 119; Крип'якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.. дослідження і матеріали.— Львів, 1994.— С. 29.

³² Економічні привілеї...— С. 2—3.— № 1.

³³ BZNO, dział rękopisów, N 1645, k. 88.

³⁴ Інший цікавий момент — те, що в цьому переліку згадані сукнарі (*krojownicy*), які, за логікою крамарів, також мали б вважати для себе привілей 1444 р. „фундаційним“ Це досить дивно, бо, як відомо, заснування окремої корпорації сукнарів відбулося аж у 1594 р., а до того у привілеї 1444 р. жодного слова про сукнарів нема. Водночас саме ці професійні категорії (включно із сукнарями), як уже згадувалося, сплачували на замок королівський чинш у середині XVI ст.

³⁵ BZNO, dział rękopisów, N 1645, k. 25; див. також: Економічні привілеї...— С. 3.

chen), а також буди (*penesticae, vulgariter hoken*)³⁶ Цей привілей також аж ніяк не є фундаційним для вбогих крамарів, бо нема в ньому жодного слова про їхню корпорацію, та й право закладати вбогі крами і буди тут радше підтверджується й розширюється, а не надається вперше (як, зрештою, у тому ж таки документі підтверджувалося й уточнювалося право міста обирати тлумача). Річ у тому, що вбогі крами згадувалися у Львові принаймні ще від 20-х років XV ст.³⁷ Під 1417 р. навіть уточнено, що їх було 12. Тому привілеєм 1441 р., імовірно, просто дозволялося засновувати нові крами (поза тими, що існували вже давніше).

В основі поділу крамарів лежали права торгувати різними видами товарів. Загальна логіка поділу полягала в тому, що цінніші товари повинні були продавати багаті крамарі, а дешеві — вбогі. Певно, якийсь час вистачало цієї простої логіки, а тому не виникала потреба у законодавчому уточненні, кому чим торгувати. Однак уже в 1519 р. багаті крамарі дістали від Сигізмунда I привілей, який лише за ними закріплював право на роздрібну торгівлю³⁸ Причиною для видання цього привілею стала скарга купців на те, що серед людей, які не мають багатих крамів та членства в цеху, дуже поширилася як відкрита, так і потаємна торгівля на лікті й вагу (тобто вроздріб). З огляду на це, купцям дозволяли з допомогою львівського старости конфісковувати крам (відповідно, половина конфіскованого майна йшла до королівського скарбу, а половина — на користь цеху). Цей привілей став наріжним каменем прав корпорації, яка у своїх подальших судових процесах завжди покликала на нього.

Як зазначають самі багаті крамарі, цей привілей виявився досить ефективним засобом регуляції упродовж більш ніж півстоліття, та 1574 р. вбогі крамарі почали вторгтися у торгівлю дорожчими товарами³⁹ Тоді почався тривалий судовий процес між обома категоріями торгівців, який добре ілюструє, де між ними пролягала межа у сфері предметів торгівлі. Того року багаті крамарі позвали вбогих до раецького уряду. Вбогі крамарі, обороняючись, виклали бачення ситуації так: їхні крами стоять у місті віддавна, і з них платиться щорічний чинш містові; як багаті купці продають дорожчі товари (*res preciosas*), так і вбогі задовольняються торгівлею дрібними речами (*rebus minimis*). На це позивачі заявили, що вбогі крамарі порушують межі своєї торгівлі, відведені їм спеціальною ординацією ради (коли вона була видана, не вказано). Райці, зауваживши, що вбогі крамарі не мають жодних документів, якими могли б аргументувати свою позицію, стали на бік багатих, визнавши, що вбогим можна продавати лише товари, перелічені в ординації (та й ті тільки в будні), а всі інші товари можна конфіскувати⁴⁰

Таке розв'язання справи не задовольнило вбогих крамарів, і чотири роки після того вони вдалися по захист до короля, пред'являючи йому якийсь незнаний ближче привілей (а це видається досить дивним у світлі того, що, як було згадано, вони не спромоглися подати раді якийсь бодай

³⁶ Привілеї міста Львова... — С. 86—87. — № 29.

³⁷ Księga przychodów i rozchodów (1414—1426). — S. 69, 91, 118 (це, відповідно, 1421, 1423 і 1425 рр.).

³⁸ Економічні привілеї... — С. 496—498. — № 111.

³⁹ BZNO, dział rękopisów, N 1645, k. 65, 88.

⁴⁰ Там само. — К. 10 v.—16.

трохи переконливе документальне засвідчення своїх прав на торгівлю „суперечливими“ товарами). Король видав декрет, з якого випливало, що багаті крамарі порушують привілей убогих, відбираючи останнім засоби до прожиття (завдані цим збитки вбогі крамарі оцінили двома тисячами злотих)⁴¹ Цим разом з'ясувалася цікава деталь — у декреті зазначалося, що багато речей, перелічених у згаданій расцькій ординації, вийшли з ужитку, а тому вже ані самі сторони судового процесу, ані львівські райці не розуміють належно її тексту. Тому король постановив, що райці повинні цю справу проаналізувати глибше. Цей момент дає змогу краще зрозуміти причину конфлікту між двома категоріями торгівців. Вбогі крамарі були обмежені в асортименті товарів невеликою расцькою ординацією, тоді як багаті мали вільні руки і могли продавати що хотіли. У динамічному XVI ст., коли середньовічні елементи матеріальної культури витіснялися новими, деякі предмети швидко застарівали. Як наслідок, убогі крамарі опинилися у прикрій ситуації, коли список товарів, дозволених їм для продажу, ставав щораз менш актуальним. А от нові речі (навіть дрібні та дешеві), які з'являлися на ринку, автоматично потрапляли у сферу багатих купців. Можливо, вбогі крамарі на свій розсуд намагалися визначити, що та чи інша річ належить до дешевших товарів, але багаті купці їм у цьому перешкоджали, покликаючись на те, що такого товару в расцькій ординації немає. Так час грав не на користь убогих крамарів.

Початкова ординація (тобто перший відомий нам список товарів убогих крамарів) була дуже загальною — предмети торгівлі описано часто дуже лаконічно. Очевидно, вона була складена ще за часів значних німецьких впливів у Львові, оскільки частина термінів уточнювалася німецькою мовою. Перелік речей у ній становив 61 позицію⁴² Її характерною рисою була значна кількість продовольчих товарів — нутряне сало, фіги (інжир), кмин, оливкова та лаврова олії, тирлич, глисник, локриця, мигдаль, їстівні каштани, шпинат, татарське зілля (аїр тільки-но здобував популярність у Центральній і Східній Європі) і навіть така екзотична річ, як „хліб святого Йоана“ — керб (плоди рожкового дерева).

Під час процесу кожна зі сторін пропонувала свої варіанти списку товарів, дозволених для продажу вбогим крамарям⁴³ Спершу багаті крамарі внесли до актів свій перелік. Він був досить детальний і мав 67 позицій⁴⁴ Зі свого боку вбогі крамарі подали власний перелік, де згадано 86 предметів торгівлі. Якщо вбогі крамарі окреслювали товари максимально широко, нерідко додаючи слово *wszelakie*, то крамарі багаті, навпаки, намагалися все уточнити, звузити критерії вибору дозволених товарів. Наприклад, вбогі крамарі перелічували „усілякі ножі, всякі батоги, всякі шапки, всякий папір“ тощо, а багаті крамарі максимально деталізували ці позиції: ножі — лише барацькі, свидницькі та краківські; батоги — тільки литовські торкмишеві (шкіряні), не шовкові (тобто не мисливські); шапки — лише „повстанки“; папір — тільки „грубий“ обгортковий і т. д.

⁴¹ BZNO, dział rękopisów, N 1645, k. 18.

⁴² Там само.— К. 12 v.—13, 15.

⁴³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 17, с. 1364—1365.

⁴⁴ Там само.— С. 1365—1366.

Загалом же щодо близько двох десятків товарів підхід обох категорій крамарів майже не різнився. Всі сходилися на тому, що вбогі крамарі мали право торгувати цвяхами-заклепками („цвочками“), простими нефарбованими попругами, веретенами, мазницями, шкрябачками, кошиками, мишоловками, косами, колодками, угорськими сливами, а також різноманітними побутовими речовинами — крохмалем, галасом, копервасом, сіркою, смолою тощо. Ймовірно, це були популярні, але не дорогі товари. Натомість привертає увагу прагнення вбогих крамарів вибороти право на торгівлю одягом та тканинами: червоними і чорними полотнами; вибіленими коросненськими та місцевими полотнами; грубим підгірським полотном; бавовною та багазією (недорогою, але дуже популярною вовняною тканиною); в'язаними вовняними речами, панчолами та трикотажними шкарпетками; кобеняками (опончами); стрічками (або шаликами), а також шкіряними виробами — хутряними та замшевими шкірами, сап'яновим взуттям та шкарпетками тощо. На ці речі вбогі крамарі так і не дістали згоди. Цікаво також, що вбогі крамарі залишилися байдужими до частини предметів торгівлі, які пропонували багаті крамарі. Це були рала, шкатулки з дерев'яними тарілками, шила, прості вуздечки, клітки, сокири тощо. Можливо, торгівля ними не була вигідною.

Врешті рада у 1580 р. видала ординацію, яка складалася з двох списків — перший мав 78 позицій, а другий (додатковий) — ще 36. Сумарно це значно більше, ніж прагнули самі вбогі крамарі, інша річ, що там не виявилось багато з того, що вони б собі бажали. Власне кажучи, перший перелік був списком самих убогих крамарів, який переглянула („модерувала“) рада, а другий список складався переважно з пропозицій багатих крамарів, до яких райці докинули ще деякі свої пункти. Тільки сім товарів з документа 1580 р. збігалися з давньою ординацією. Зрештою, й самі домагання вбогих крамарів лише дуже малою мірою нагадували перелік давнішої ординації, яка, ймовірно, сприймалася на той час уже як застаріла. Не зовсім зрозуміло, чому вбогі крамарі добровільно зреклися прав продавати прянощі та фрукти. Можливо, в останній чверті XVI ст. продовольчі товари стали предметом торгівлі для перекупок, а вбогих крамарів почали цікавити інші речі. Отже, так було покладено край кількітньому процесу і знайдено порозуміння між обома категоріями крамарів.

Тоді як загалом вдається простежити, де пролягала межа між крамарями у сфері їхньої торгівлі, набагато важче з'ясувати з джерел, що розмежовувало їх у соціальному плані, яким був їхній склад і якими були між ними відносини в організаційно-корпоративній площині. У науковій літературі можна натрапити на дуже різні та часто парадоксальні твердження про те, ким були багаті й убогі крамарі. Зокрема, Станіслав Левицький, автор окремі розвідки, присвяченої львівській купецькій корпорації, відродженій у XVIII ст., писав, що львівські торговці у давні часи ділилися на три групи: купців більших (або ж багатих), купців менших (або ж убогих) і крамарів. Перша група, на думку С. Левицького, була своєрідною „аристократією“, об'єднаною в замкнуту корпорацію — обмежену лише до сорока крамів; друга група становила окрему конфраaternію, яка прагнула рівноправності з першою (насправді ж у ті часи марно було сподіватися якогось рівноправ'я — як відомо, йшлося лише про

розмежування сфер торгівлі). Третя група — крамарі-перекупні — продавали товари на лавах і в переносних крамиках⁴⁵

Поділ за таким принципом, звичайно ж, має певне підґрунтя, але С. Левицький вжив зовсім невідповідну термінологію. Однак важливим для нас є його твердження про фіксовану чисельність купців багатих крамів у Львові. Річ у тому, що це питання дослідники трактують по-різному. Так, автори приміток у збірнику „Історія Львова в документах і матеріалах“, у якому опубліковано переклад ординації 1580 р.⁴⁶, зазначали, що „у Львові в XVI—XVII ст. було 10 крамниць, що називались багатими, і 30 „бідних крамниць“ Власників їх називали відповідно „багатими“ і „вбогими“ купцями. Але різниця між цими категоріями купців була умовною і деякі з „убогих“ купців насправді належали до числа найзаможніших міщан“⁴⁷

На жаль, не відомо, на підставі яких джерел зроблено такі висновки. Попри слушне зауваження, що статки того чи того торговця інколи могли перевищувати його формальний статус, твердження про те, що багатих крамів було лише десять, а решта — були вбогими, видається все ж хибним — адже з книги запису протоколів засідань купців багатих крамів, як уже згадувалося, виразно випливає, що їх було 40⁴⁸

Думка укладачів приміток до згаданого збірника якоюсь мірою перекується з твердженням Л. Харевичової, за яким вбогі крамарі були назовні репрезентовані багатими купцями (з-посеред яких вибирали спільну цехову старшину), і водночас вбогі крамарі, на її ж думку, становили окремий відлам купецтва, який також називався братством (як і багаті), самостійно судився і боровся за свої права та мав власні ординації⁴⁹. Виглядало б так, що цехова старшина обиралася з-поміж десяти багатих купців, а решта тридцять крамарів — убогих — входили до складу спільного крамарського цеху, але час від часу чомусь поводитися цілком незалежно. Однак тут впадає у вічі виразна суперечність — як могли вбогі крамарі самостійно обстоювати в судах свої права, називатися братством і при цьому бути репрезентованими багатими купцями? Причому, як уже згадувалося, вбогі крамарі активно судилися з багатими з приводу предметів торгівлі.

Можливо, на думку про організаційну єдність двох крамарських груп Л. Харевичову наштотувхнув епізод, коли багаті крамарі підтримали вбогих у їхньому судовому процесі проти калитників і подали перед радою аргументи, які мали підтвердити право вбогих крамарів торгувати речами, котрі калитники вважали належними до своєї сфери⁵⁰ Цей факт досить

⁴⁵ Lewicki S. Konfraternia kupiecka za Stanisława Augusta we Lwowie.— Lwów, 1910.— S. 6—7

⁴⁶ Історія Львова в документах і матеріалах: Збірник документів і матеріалів / Упоряд. У Я. Єдлінська, Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський.— К., 1986.— С. 44.— № 36.

⁴⁷ Там само.— С. 372. У підготовці приміток брали участь О. Мацюк, І. Сварник, І. Яцкевич.

⁴⁸ Це ж підтверджується і даними С. Баронча, який подавав на 1589 р. число багатих крамів 40 (38 зайнятих та два на той час спірні), а вбогі рахувалися окремо і їх було 24 (Barącz S. Pamiętnik dziejów Polskich. Z aktów urzędowych lwowskich i z rękopisów.— Lwów, 1855.— S. 8).

⁴⁹ Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe...— S. 140—141.

⁵⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 29, с. 746—748.

незвичний, але з тексту аж ніяк не випливає, що багаті крамарі були репрезентантами вбогих. На фоні тривалого й завзятого процесу 1608 р. між калитниками і вбогими крамарями, який занотовано упереміш з іншими записами майже на сімдесяти сторінках раєцьких записів, лише одна згадка про заступництво багатих крамарів здається винятковою. У всіх інших випадках сторонами протистояння в актах фігурують тільки *contubernium crumenatorum* та *institores pauperum*. Також у цьому процесі є згадка про особу, яка виступала перед радою від імени вбогих крамарів, — це вірменин Григорій Грегорович⁵¹, однак він не згадується у списках багатих крамарів.

Поза тим, вбогі крамарі на цьому процесі особливо наголошували на давності своєї організації і на тому, що вони володіли упродовж століть 19 крамничками (прилягали до багатих крамів), з яких платили чинш місту⁵². Крім того, згадка про сплату податків на користь міста фігурує і в процесі вбогих крамарів проти багатих⁵³. Цей момент видається істотним, бо багаті крамарі, як уже згадувалося, платили чинш ще й на замок. Тому це ще раз ставить під сумнів (а радше заперечує) твердження, що вбогих та багатих крамарів разом було чотири десятки, а також те, що другі представляли перших.

Якщо ж усе-таки спробувати бодай якось узгодити наявну в цехових книгах інформацію зі згаданими версіями Л. Харевичової та упорядників збірника „Історія Львова“, то можна звернути увагу на висоту чиншів, які сплачували члени цеху (відповідні реєстри, як уже згадувалося, велися від 1611 р.). Адже величину податків могли вираховувати з огляду на можливість платника або ж відповідно до статусу краму, з якого велася торгівля. Однак під цим кутом зору крамарі поділялися не на дві, а на чотири чи навіть п'ять груп — як правило, з дев'яти крамів щоквартально платилося по 25 грошів, з одного — по $22\frac{2}{3}$ гроша, з дев'яти — по $21\frac{1}{3}$ гроша, з вісімнадцяти — по $17\frac{1}{2}$ гроша. Ще два крами, на яких „сиділи“ цехмістри, були звільнені від сплати чиншів. Інколи могли бути відхилення від такого розподілу чиншів. У 1617 р. по 25 грошів платили не 9, а 10 крамів, а в 1620 р. їх було всього сім. У 1618 р. по $21\frac{1}{3}$ гроша давали лише 5 крамів, по $17\frac{1}{2}$ — 19, і ще три крами взагалі нічого не дали (не йдеться тут про цехмістрів). Ці три крами і в подальшому тривалий час записували без жодних чиншів (інколи таких неоподатковуваних крамів бувало більше).

Можна б припустити, що ті крами, з яких платили на квартал по 25 грошів, були „багатими“, а решта — „вбогими“. Але, по-перше, кількість їх була несталою, бо висота сплати податків лише дуже умовно була закріплена за конкретними крамами. По-друге, не відомо, куди зараховувати ті крами, з яких платили по $21\frac{1}{3}$ чи $22\frac{2}{3}$ гроша, — суму „посередині“ між 25 і $17\frac{1}{2}$ гроша. Територіально крами ніяк не були згруповані за висотою податків — перелік крамів був переділений на дві частини (*połaci*) — і, як видно з чиншових реєстрів, високо оподатковані крами стояли упереміш із тими, які сплачували менші податки. Отже, розмаїт-

⁵¹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 29, с. 730—731.

⁵² Там само.— С. 775. За С. Барончем, раніше (1589) вбогих крамниць було 24, див.: Barącz S. Pamiętnik dziejów Polskich...— S. 8.

⁵³ BZNO, dział rękopisów, N 1645, k. 15.

тя висоти чиншів та їх несталість не дає припасувати до чиншових реєстрів ідею про поділ на багатих і вбогих крамарів усередині начебто єдиного для них цеху. Крім того, нема документальної підтримки твердженням Л. Харевичової, що цехмістри могли бути обрані лише з-посеред багатих крамарів. Деякі цехмістри — наприклад, Симон Войша, Лукаш Міхницький чи (в окремі роки) Єронім Бриник — сплачували найнижчий податок — $17\frac{1}{2}$ гроша щоквартально⁵⁴. Так що, найімовірніше, всі чотири десятки крамарів, згадуваних у чиншових списках книги протоколів, були „багатими“.

Наявність двох десятків списків чиншових платників дає можливість з'ясувати персональний склад цеху в першій третині XVII ст. і висоту податків, які платили крамарі. Тож, найбільше (по 25 грошів щоквартально) сплачували Станіслав Вільчек, Павло Лярвик, Вольф Берндт (Вульфберн), Зигмунт Грозваер, Мартин Коженювський, Войцех Бочкович, а також вірмени Кіркор Голубович, Симон Аведикович, Симон Мурадович, Якуб Івашкович, Криштоф Пйотрович, Тобіаш (син котрогось тлумача), Якуб Захнович та Торосовичі. Середній прошарок, з погляду висоти податків (тобто ті, хто платили $21\frac{1}{3}$ або $22\frac{2}{3}$ гроша), становили Павло Боїм, Франц Строп, Симон Айхінгер, Симон Гуга, Іван Бабич, Івашко Білдагович, Григорій Романович, Григорій Маркович, Торос Бернатович, Голуб Яськович, Микола Іванисович, Іванис Кеворович, а також вдови Лазарова, Томанова (Фалібовська) та ін. Найнижчу суму ($17\frac{1}{2}$ гроша) платили Антоній Массарі, Августин Конфортін, Ярош Котлицький, Войцех Зимницький, нащадки Миколая Шольцвольфовича. Крім того, серед цієї категорії були дуже численними українці — Микола Савич, Гаврило Дорофійович (Доротеїдес), Андрій Білдага, Микола Добрянський, Прокіп Малецький, Василь Буйновський, Анна Стецькова (вдова по Стецьку Мороховському), Красовські та інші, а також вірмени — Стецько Грегорович, Петро Грегорович, Івашко Якубович, Торос Рабічка, Гжесько Норсевич, Микола Серепкович, Івашко Аксентович та ін. Деякі крамарі починали з найнижчого податку, а потім платили середній (наприклад, Торос Гарбурас чи Аведик Фалібовський). Чимало крамарів упродовж кількох років з незрозумілих причин не платили жодного податку — Лазар Луходзич (у 1621—1629 рр.), безіменний постригач (у 1620—1627 рр.) чи Каспер Рабічка (у 1618—1628 рр.).

Чиншові реєстри багатих крамарів 1611—1632 рр. не єдине джерело вивчення складу їхньої корпорації. У книзі протоколів засідань ще збереглися розрізнені та, на жаль, нерегулярні записи про вступ до цеху (так звані прийняття братства, прийняття цихи), а також спорадичні згадки про членів цеху з нагоди різних подій у житті корпорації упродовж XVI — першої третини XVII ст.⁵⁵ Завдяки цьому можемо бодай приблизно довідатися, ким же були багаті крамарі, зокрема з погляду соціального та етнічного. Допомогти у цьому може зіставлення переліку відомих нам членів крамарського цеху з реєстрами новоприйнятих міщан та списками урядників⁵⁶

⁵⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1003, с. 145, 158, 178, 188, 196, 224, 234, 241, 262 та ін.

⁵⁵ Див. *Таблицю*.

⁵⁶ Album civium Leopoliensium. Rejestrzy przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie (1388—1783) / Wyd. A. Janeczek.— Poznań; Warszawa, 2005; Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa

Отже, всього у книзі протоколів крамарського цеху згадано 279 крамарів (за 1527—1631 рр., тобто за 105 років). Ця кількість дуже умовна і неповна, бо записи XVI ст. збереглися не за всі роки. Крім того, доводиться туди зараховувати дружин та вдів, оскільки часто в джерелі як активні члени цеху фігурують саме вони, а не їхні живі чи покійні чоловіки. Також згадана кількість крамарів охоплює як дідичних власників крамів, так і орендарів, які винаймали крами у них, — писар аж ніяк не завжди пояснював, хто дідич, а хто орендар. Поза тим, дехто, можливо, згаданий по кілька разів — через проблему ідентифікації осіб, адже ж прізвища до початку XVII ст. ще не усталилися остаточно (наприклад, Микола Добрянський писався часто як Золоторука, Івашко Якубович — як Сисак або Шишак, а особа Лазаря Луходзича взагалі губиться за численними варіантами свого прізвища — він писався як Луцкович, Лецкович, Сускович, Юськович і, можливо, Ляхович). Отже, може виявитися, що деякі особи, записані у різних формах, були пораховані кілька разів. Як наслідок, зі згаданих 279 крамарів вдалося знайти записи про прийняття міського громадянства лише для 67 осіб (тобто 24 відсотки). Імовірно, таких у реєстрах громадян вписано значно більше, просто не вдається їх ідентифікувати.

Крамарі переважно були вписані до реєстрів без зазначення професії. А що стосується тих, чий торговельний фах все-таки був зазначений, то як *mercatores* вписані були лише чотири особи: Хома Бабич (1563), Йоан Баптіста з Брешії (1565), Сава Грек (1570) та Миколай Гелязин (1594)⁵⁷; а як *institores* — вісім: Павло, син Павлика (1529), Петро Билина (1570), Івашко Зенькович з передмістя (1573), Андрій Білдага (1590), Прокопій Федорович (1591), Миколай Гіні (1597), Матвій Бабич (1598), Федор Дезко (Дідзко) (1603)⁵⁸. За винятком Петра Билини (який невідомо до якої етноконфесійної спільноти належав), усі *institores* були православними — українцями та греками. Однак, цікава річ, у реєстрах львівських громадян до 30-х років XVII ст. тих *mercatorum* та *institorum* незрівняно більше (перших — 34, а других — 29), але їхніх імен (за винятком щойно згаданих) не вдається віднайти в крамарських книгах. Не відомо, чи входили ці торговці до крамарської організації (але просто не були згадані на сторінках книги протоколів). Можливо, вони належали до інших міських корпорацій або (як виняток) не входили до жодної.

У реєстрах громадян були згадані й інші категорії торговців — *negotiatores*, але це, мабуть, були купці, які заробляли широкомасштабною гуртовою торгівлею⁵⁹. Підтвердженням цього є судовий процес крамарського цеху з одним із таких „негоціаторів“ — Арнольфом Клімунтовичем. У книзі прав та привілеїв цеху багатих крамів він окреслений як *kupiec*, а в реєстрах громадян — як *negotiator*⁶⁰. Підставою конфлікту стало те, що він продавав товари вроздріб, а, як виявилось, повинен був тільки гуртом. Отже, тоді слово „купець“ радше означало гуртовика, а не роздрібного торговця.

w XIII—XVIII wieku.— Toruń, 2008; Заяць О. Громадяни Львова XIV—XVIII ст.. правовий статус, склад, походження.— Київ; Львів, 2012.

⁵⁷ Album civium Leopoliensium...— N 2585, 2650, 2811, 3359.

⁵⁸ Там само.— N 1719, 2810, 2869, 3190, 3275, 3412, 3421, 3609.

⁵⁹ Motylewicz J. Społeczeństwo Przemyśla w XVI i XVII wieku.— Rzeszów, 2005.— S. 42.

⁶⁰ BZNO, dział rękopisów, N 1645, k. 47—47 v.; Album civium Leopoliensium...— N 3288.

Поza тим, у реєстрах громадян згадані були *cives inquieti, mercatura tenuiore vitam sustentantes* (тобто громадяни-мешканці, що живуть із дрібною торгівлі). Як відомо, ці дрібні торговці мали свою присягу (збережену, правда, серед актів другої половини XVII ст.)⁶¹ На перший погляд може видатися, що саме вони були вбогими крамарями. На час, коли велися обидві цехові книги, припадає лише сім записів про прийняття міського громадянства — його набули Мартин Аберманович (Габерманович) із Перемишля, Себастьян з Чаянчиць, Юзеф Матусович (місцевий), Мартин Секеркович, Матіаш Радзейович з Олеська, Івашко Карпович з Підзамча та Андрій Дриздолович з Козельник⁶² Усі вони прийняли передміський різновид львівського громадянства в останній декаді XVI ст. Однак жодного з них не вдалося віднайти серед членів крамарського цеху. Цей факт, а також те, що один із них Себастьян був записаний як *revenditor*, вказує радше на те, що це були передміські перекупні, а не вбогі крамарі.

Зіставлення переліку крамарів, згаданих у їхній цеховій книзі протоколів, зі списком львівських урядників, що його видав М. Капраль, також дає несподівані результати. Традиційно вважалося, що власники багатих крамів були найбагатшими у місті людьми і в суспільній ієрархії міського населення перебували на самій вершині. Л. Харевичова описувала їх як *naprawdę grube ryby społeczeństwa miejskiego*. Вивчення економічного становища багатих крамарів (у порівнянні зі статками інших багатих львів'ян) потребує окремих студій, однак уже можна зробити певні спостереження щодо їхнього доступу до управлінських структур міста. З'ясувалося, що за понад столітній період не так багато багатих крамарів дісталися до магістрату — тільки 8 крамарів увійшли до ради, потрапивши туди попередньо через лаву і ще 2 стали райцями без згадок про попереднє членство у лаві. Крім того, 12 крамарів увійшли до лави, так і не дійшовши до ради. Це зовсім мало, як на такий тривалий проміжок часу.

Звичайно, можна б пояснити це неповнотою даних про членство у крамарському цеху, але, наприклад, навіть для 1611—1632 рр., коли ці дані максимально повні, серед крамарів виявлено лише трьох райців — Станіслава Вільчека, Павла Боїма та Мартина Коженювського⁶³, а це, зрештою, тільки чверть ради. З них, як показують записи книги протоколів крамарського цеху, у житті корпорації активну участь брав лише С. Вільчек, який від часу до часу бував цехмістром⁶⁴, тоді як для П. Боїма чи М. Коженювського цехове життя, видно, великої ваги не мало. Можна припустити, що членство у крамарській корпорації було для них лише епізодом (і то, вимушеним задля легалізації торгівлі) у значно ширшій громадській і економічній діяльності.

Лави були більш „крамарською“, і це якоюсь мірою перегукується із ситуацією в Кракові, де всі лавники входили до так званого *ordo mercatorum*

⁶¹ Текст і переклад присяги див.: Заяць О. Формули присяг на отримання міського громадянства у Львові XVII ст. // Пам'ятки: археографічний щорічник.— К., 2003.— Т. 4.— С. 242.

⁶² *Album civium Leopoliensium*...— N 3195, 3234, 3276, 3354, 3397, 3481, 3493.

⁶³ *Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa*...— S. 377, 392, 416.

⁶⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1003, с. 112, 115, 118, 123 і далі.

torius, на чолі якого стояв старший лавник⁶⁵ Поза радою і лавою 13 крамарів були обрані до колегії сорока мужів, 15 були вірменськими старшинами, двоє — писарями і один — руським старшим, ще один — тлумачем. Загалом на тлі численних львівських урядників ці дані не видаються значними (причому йдеться про більш ніж столітній період). Очевидно, що багаті крамарі не становили більшості в органах міського самоврядування. Крім них, до управління містом мали доступ ще представники престижних ремесел, дипломовані доктори права, медицини та філософії, сукнарі, а також різноманітні торговці, що не входили до купецької організації⁶⁶

Отже, як з'ясувалося, багаті крамарі були не такими вже й „грубими рибами“, як це стверджувала Л. Харевичова. На це також вказує ще один момент, на якому варто спинитися докладніше. Як показали наші нещодавні дослідження, між людьми торгівлі і людьми ремесла у Львові пролягала чітка лінія розмежування⁶⁷ При прийнятті міського громадянства неодноразово виразно вказувалося, що особа приймає його задля заняття ремеслом, а не торгівлею. Тобто фіксувався вид громадянства — ремісничий або купецький. І цей поділ був дуже значущий, значно глибший, ніж, наприклад, поділ між міським і передміським громадянством (адже вибір професії — це переважно на все життя, тоді як місце проживання можна змінювати часто). Відомо, що у XVII ст., щоб ремісникові стати купцем, треба було відмовитися від своєї попередньої професійної (а отже, й корпоративної) належності. Це виражалося у повторному присяганні на новий тип громадянства⁶⁸ Однак записи у книзі расцьких протоколів показують, що не все було аж так однозначно.

Виявляється, що до крамарського цеху у другій половині XVI — на початку XVII ст. належали постригач, органіст, кравець, миловар, муляр, маляр і ножівник (якщо вже миловари, кравці чи ножівники потрапляли до багатих крамів, то це засвідчує відносність поширеного твердження, начебто ця корпорація мала виразний елітарний характер). Органіст Георгій (Юрек) Спонер, який увійшов до крамарського цеху в 1570 р., мав на це цілковите право, бо окрема конфраатернія для музик була заснована на десятиліття пізніше (1580)⁶⁹, і, відповідно, у його випадку не було одночасного членства у двох корпораціях (як це питання було вирішене після 1580 р. — не відомо). Постригач Юрек, який вступив до крамарської корпорації в 1566 р., мусив пообіцяти під загрозою „втрати цеху“ не тримати постригальні й не виконувати жодного ремесла (йому дозволялося робити це тільки до Великодня наступного року)⁷⁰ Тобто ця ситуація більш-менш вкладається в описану схему, коли треба було відмовитися від попереднього роду занять. Але того ж року вступили до цеху Себас-

⁶⁵ Ptaśnik J. Miasta i mieszczaństwo...— S. 170. Власне тому так скоро припинила своє існування окрема крамарська корпорація, оскільки обстоювання інтересів купецтва лежало на раді та *ordo mercatorius*.

⁶⁶ Зрештою, як зауважив Г. Самсонович, „купці не є тотожними еліті влади“ (Bogucka M., Samsonowicz S. Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej.— Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1986.— S. 197).

⁶⁷ Заяць О. Громадяни Львова...— С. 86—87

⁶⁸ Там само.

⁶⁹ Економічні привілеї...— С. 714—717.— № 187.

⁷⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 33.

тян — кравець та Бартош — миловар, однак про відмову їх від попередньої професії ніде не згадано⁷¹

Також кравцем і крамарем одночасно був Миколай Добрянський, але з ним справа ще менш зрозуміла — він прийняв міське громадянство у 1590 р. як кравець (*sartor [...] more aliorum honestorum artificum Ruthenorum*)⁷² Але вже в 1597 р. вступив до крамарського цеху без жодної згадки про своє кравецтво, і єдиною певною особливістю його вступу було те, що в нього не було належної нерухомості в місті (*osiadłości nie pokazał*)⁷³ Можна б припустити, що він на той час покинув кравецтво, але по двох роках після вступу до цеху багатих крамів він як кравець разом з іншими українцями кравецького цеху скаржився у гродському суді на кравців-католиків⁷⁴ Через понад десятиліття, у 1611 р., Микола Добрянський знову вступив до крамарського цеху, цього разу завдяки „вженюванню“ — через шлюб із вдовою Сенька Луцького⁷⁵ Відтоді він уже регулярно згадується як платник крамарських чиншів. Через такі суперечливі дані про Миколу Добрянського взагалі може закрастися сумнів, чи це та сама людина. Однак він надто відомий діяч братського руху у Львові, щоб у цьому сумніватися⁷⁶

Крім того, членами крамарського цеху були муляр та маляр. Муляром був Амброзій Прихильний, славний тим, що завершив (спільно зі своїм тестем Войцехом Капиносом) будову Успенської церкви⁷⁷ Не відомо, коли Амброзій став членом крамарської корпорації, але вперше серед крамарів він згадується як боржник чиншів у 1613 р.⁷⁸ У подальшому платив найвищий чинш — 25 грошів на квартал (але в 1620—1623 рр. чомусь не платив нічого). Цікаво, що невдовзі перед тим, як самому стати крамарем, Амброзій судився з крамарських цехом⁷⁹ Конфліктував із цехом й аптекар Симон Войша, який одружився з крамарською вдовою Христиною Вільчковою і врешті після судової тяганини на підставі королівського декрету був прийнятий до грона крамарів (1614)⁸⁰

Що стосується маляра, то ним був Хома Сенькович, український маляр, який вступив до крамарського цеху навіть на п'ять днів раніше, ніж прийняв громадянство (відповідно 18 і 23 березня 1602 р.)⁸¹ Ножівник Си-

⁷¹ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 33.

⁷² *Album civium Leopoliensium...*— N 3237

⁷³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 57.

⁷⁴ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI—XVIII ст.. Збірник документів / Під ред. Я. Кіся.— Львів, 1961.— С. 73.— № 23; Крип'якевич І. Боротьба нецехових ремісників проти цехів у Львові (1590—1630 рр.) // З історії західноукраїнських земель.— К., 1957.— Вип. 1.— С. 12.

⁷⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 92.

⁷⁶ Срібний Ф. Студії над організацією львівської Ставропігії від кінця XVI до половини XVII ст. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка.— Львів, 1912.— Т. CVIII, кн. II.— С. 12, 16—17, 21—24 і далі.

⁷⁷ Kowalczyk M. Cech budowniczy we Lwowie za czasów polskich (do roku 1772).— Lwów, 1927.— S. 30.

⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 112.

⁷⁹ Там само.— С. 107.

⁸⁰ Там само.— С. 92, 107, 112.

⁸¹ Там само.— С. 58; *Album civium Leopoliensium...*— N 3600. Докладніше про нього див. Александрович В. Покоління творців львівської школи українського малярства XVII століття // Соціум. Альманах соціальної історії.— К., 2008.— Вип. 8.— С. 173.

мон Гуга (виходець з Кракова) вступив до крамарського цеху в 1623 р.— чверть століття після того, як прийняв львівське громадянство⁸²

Загалом варто зауважити, що „ремісники“ у крамарському цеху, як виглядає, користувалися всіма правами і не зазнавали жодних утисків. Принаймні у 1572 р. згадуваний уже Себастьян, кравець, став цехмістром (спільно з органістом Г Спонером)⁸³ Так само цехмістром став уже через рік перебування в крамарському цеху ножівник С. Гуга⁸⁴.

Залишається коротко окреслити ще етноконфесійний склад крамарського цеху. У 1578 р. у книзі протоколів цеху вперше наведено чіткий перелік крамарів за походженням⁸⁵ Він називався *Braczya czechu kra-marского na ten czas u kramikach siedzący*. Чомусь крамів було згадано лише 27, і з них порівну було українців та поляків (по 8), а вірмен було 11. С. Баронч повідомляв, що у 1589 р. було 38 багатих крамів, на яких сиділи 8 католиків, 6 українців і аж 22 вірменина; також тоді було 24 вбогі крами, на яких сиділи 2 католики, 3 українці та 19 вірмен⁸⁶. У 1611 р. (відколи регулярно вели списки платників чиншу) на 39 крамів було 5 католицьких, 14 українських і 20 вірменських⁸⁷ Але в 1631 р. ситуація була іншою: на 40 крамів католицьких уже було 12, українських — 11, а вірменських — 17⁸⁸

З'ясувати, якою була частка тієї чи іншої етноконфесійної групи серед власників багатих крамів, непросто, бо католики могли орендувати їх у вірмен, вірмени — в українців тощо. А записи не завжди пояснюють, де власник, а де орендар. Крім того, крами часто переходили з рук у руки, і тому ці співвідношення етноконфесійних груп були дуже мінливими.

Загалом впадає у вічі лише одна чітка тенденція — виразне домінування вірмен. Це яскраво описано у „пунктах“, які подав цех багатих крамів до райців у 1618 р., коли після численних прохань дослухатися до їхніх скарг крамарі просили: „Нехай вашність це не турбує, що учините це для вірмен. Це правда, що колись католиків у крамах не було, хіба ледь один чи два, але тепер, з ласки Божої, є їх до дванадцяти. І що далі, то більше їх прибуває“⁸⁹ А щодо вбогих крамарів, то вірменський елемент домінував у них настільки, що їх інколи так і називали: *Armeni pauperum institarum*⁹⁰

Отже, як виявилось, історія крамарської організації у Львові до 30-х років XVII ст. маловивчена, а в науковій літературі назбиралося багато суперечливих і хибних тверджень. Підсумовуючи, можна повторити основні тези, у яких переглянуто дотеперішні уявлення та подано нові відомості про крамарське середовище Львова. Так, наразі вдалося встановити, що не зовсім відповідною є термінологія тричастинного поділу „купці — крамарі — перекупні“, принаймні самі власники чи орендарі бага-

⁸² ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1003, с. 191—192; *Album civium Leopoliensium*...— N 3446.

⁸³ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 37.

⁸⁴ Там само.— Спр. 1003, с. 206.

⁸⁵ Там само.— С. 42.

⁸⁶ *Barącz S. Pamiętnik dziejów Polskich*...— S. 8.

⁸⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 77.

⁸⁸ Там само.— Спр. 1003, с. 262.

⁸⁹ *BZNO, działy rękopisów*, N 1645, k. 90.

⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 29, с. 782.

тих (як, зрештою, і вбогих) крамів воліли називати себе крамарями. Сумнівною і джерельно не підтвердженою виявилася спроба Л. Харевичової залічити сукнарів до цеху багатих крамарів. Хибними виявилися твердження про об'єднання обох категорій крамарів (багатих і вбогих) в одній корпорації, про чисельне їх співвідношення (10 багатих і 30 вбогих із 40), а також не знайшла підтвердження теза Л. Харевичової про якусь організаційну залежність убогих крамарів від багатих (зокрема, про спільну для обох категорій крамарів цехову старшину, яку обирали з числа багатих). З'ясувалося також, що для членів крамарського цеху дуже мало вдається знайти записів про набуття громадянства, причому більшість зі знайдених не містить згадки про крамарський фах. З другого боку, абсолютну більшість *mercatores* та *institores* з реєстрів громадян не вдається віднайти у крамарських книгах. Поза тим, виявлено, що купці багатих крамів аж ніяк не домінували у міській раді, але дещо краще були представлені у лаві та колегії сорока мужів. Вони були аж ніяк не єдиною групою заможних торговців у місті (крім них, ще були сукнарі та аптекарі, а також особи, які провадили широкомасштабну гуртову торгівлю і не входили до жодної з корпорацій). До цеху багатих крамарів вливалися також ремісники, зокрема таких не дуже престижних ремесел, як миловари чи ножівники. Водночас більшість нововиявлених фактів, проливаючи світло на одні питання, кидають тінь на інші. Залишаються маловивченими питання організаційних відносин між багатими і бідними крамарями, майже нічого не відомо про персональний склад других, а також між багатими крамарями і сукнарями. Неясним залишається статус ремісників у крамарському цеху, зокрема те, чи занедбували вони свій ремісничий фах після вступу до грона крамарів тощо.

Таблиця

Список крамарів, що входили до цеху багатих крамів⁹¹

Прізвище (прізвище) та ім'я крамара	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Olbricht	Згаданий 1522. Під 1528 занотований як цехмістр
Popowicz Thoros	Згаданий 1527
Kost (Costh) Armenus	Згаданий 1527
Atabejowicz Ohasz (Atabejowicz, Athabycy Ohais)	Згаданий 1527
Scholz (Schulcz) Wolf	Згаданий 1528. Міське право прийняв у 1531, № 1763
Makar z Rusy	Згаданий 1528. Можливо, це <i>Mathwey Makar Ruthenus</i> , який прийняв громадянство у 1505, № 1487
Kurilo	Згаданий 1528. Можливо, це <i>Kurilo Ruthenus de Belz</i> , який прийняв громадянство у 1500, № 1398
Caspronis filia	Згадана 1528

⁹¹ Джерельна підстава: ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002—1003. Прийняття до львівського міського права відсилає до: *Album civium Leopoliensium...* (номер відповідає номеру запису у виданні А. Янечека) або до протокольних та рахункових записів про надання громадянства (За яць О. Громадяни Львова... — С. 331—396). Відомості про урядову кар'єру — на підставі видання М. Капрала (*Kapral M. Urzędnicy miasta Lwowa...*).

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Jasko (<i>Iassiko</i>)	Згаданий 1528
Ihnatko (<i>Ignathko</i>)	Згаданий 1528
Jozko (<i>Iozko</i>)	Згаданий 1528
Luchodza	Згаданий 1528
Lucki Fedko (<i>Luczky Fetko</i>)	Згаданий 1528
Malecki Jacko (<i>Maleczki Iaczko</i>)	Згаданий 1528
Morochowski (<i>Morochouowski</i>)	Згаданий 1528
Philip	Згаданий 1528
Petrus Pop	Згаданий 1528
Steczkowicz Miclasch	Згаданий 1528
Toros	Згаданий 1528
Wolos	Згаданий 1528
Jusko (<i>Iusko</i>)	Згаданий 1528
Koszujczowa (<i>Koshuiczowa</i>)	Згадана 1528. Відомо, що платила податки з двох крамів
Kuchczina (<i>Cuchczina</i>)	Згадана 1528
Hynek	Згаданий 1528. Відомо, що платив податки з двох крамів
Steczkowicy (<i>Steczcouiczi</i>)	Згаданий 1528
Stelmaschka	Згаданий 1528
Kochno (<i>Cohno</i>) Jan	Згаданий 1528. Райця у 1519—1528 ⁹²
Fraybork (<i>Frauborg</i>) Jan	Згаданий 1528. Райця у 1519—1528
Mankewycz Grzegorz (<i>Manykowicz Gregor</i>)	Згаданий 1528. Вірменський старший у 1536—1549
Mzykot (<i>Mzikoht</i>) Georgius	Згаданий 1528
Wasserbrot (<i>Wasserbroth</i>) Marcin	Згаданий 1528
Wojciech (<i>Woycziech</i>)	Згаданий 1528
Iwaszkowicz Georgius (<i>Ywaszkowycz, Iwaschcowicz Iurek</i>)	Згаданий 1528. Вірменський старший у 1536—1553
Andreas	Згаданий 1528
Bedrussowa	Згадана 1528
Awedik (<i>Avedik</i>)	Згаданий 1528
Kost (<i>Cost</i>) Ruthenus	Згаданий 1528
Podhajny (<i>Podhajny</i>) starsi	Згаданий 1528
Furtatowicz Ohas (<i>Fortatowicz, Worthatowycz, Hohass, Furthat Chays, Furtat Ohais</i>)	Згаданий 1529. Вірменський старший (1543)

⁹² Ян Кошно та Ян Фрайборк подані у М. Капралю як райці у 1519—1527 рр. Роки їхніх каденцій не є достовірними, оскільки на заваді стоїть неповнота відповідних джерел. У крамарських протоколах вони згадуються як райці ще в 1528 р. (ЦДІА України у Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 1002, с. 17).

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Awedykowicz Szymon (<i>Avedikoff Schymek, Awedig Schymek, Awedik Simon, Hawedykowycz Szymek</i>)	Згаданий 1529
Maciej z Drohobyczy (<i>Matthias Ruthenus quondam civis Drohobicensis</i>)	Вступив до цеху 12 вересня 1530
Podhajny (Podhajny) młody	Згаданий 1530
Grzegorow Wasyl	Згаданий 1530
Wiączek Nicolaus (<i>Wyenczek Myklasch</i>)	Згаданий 1530
Scholz Hanus	Вступив до цеху 13 лютого 1531. Міське громадянство прийняв трохи згодом — 15 серпня 1531, № 1764. Лавник у 1553—1576
Wasyl (Waszil) Ormienin	Згаданий 1531
Chaczko, pana Grzegorza syn	Згаданий 1531. Можливо, це <i>Chaczko</i> — тлумач у 1538—1542
Filipowicz Gregor Armenus (<i>Philipowicz Hreor</i>)	Згаданий 1531
Starschy Iurek	Згаданий 1531
Ambrosy	Згаданий 1532
Juszko Andreaschow gener (<i>Jusko gener Andree</i>)	Згаданий 1532
Łazar, Zachnow brat	Згаданий 1533
Grossman Nicolaus	Згаданий 1534. Міське громадянство прийняв 6 травня 1531, № 1770. Лавник у 1531—1543
Pawliczek filius Pauli	Згаданий 1534. Міське громадянство прийняв 4 березня 1529 як <i>Paulus institor filius Pawlik Ruteni</i> , № 1719
Chaczkowicz Zachno	Згаданий 1534
Dolinsky Nicolaus	Згаданий 1534. Лавник у 1545—1550
Francz gladiatoris [filius?]	Згаданий 1534
Hrehorowicz (Hrehorowycz) Jakub	Згаданий 1534
Krajzer Jozef (<i>filius domini Nicolao Craizer</i>)	Згаданий 1534. Лавник у 1535—1540 і райця у 1546—1551
Popowicz Gregor	Згаданий 1534
Popowicz (Popowycz) Stefan	Згаданий 1534
Sapryka Pawlyk	Згаданий 1534
Staniszlaw Parwusz (<i>Parvus</i>)	Згаданий 1534 ⁹³

⁹³ Міщанин з таким іменем та прізвищем прийняв громадянство аж у 1573 р. (*Stanislaus Parvus membranarius et compactor librorum*) (*Album civium Leopoliensium...*— N 2882). Однак такий віддалений у часі збіг мало ймовірний.

Продовження Таблиці

Прізвище (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Starosielska	Згадана 1534
Steczkowicz Juchno	Згаданий 1534
Steczko gener Babyczow	Згаданий 1534
Toros gener Steczkowej	Згаданий 1534
Woythkowa	Згадана 1534
Anastasia	Згадана 1534
Augustinowicz Valentinus	Згаданий 1534
Babicz Iwanko	Згаданий 1534
Jozoff (Yozoff)	Згаданий 1535
Łowycz (Lowycz) Stanisław	Згаданий 1535. Лавник у 1533—1543
Alexander	Згаданий 1535
Popowicz (Popowycz) Kyrkosz	Згаданий 1536
Juško (Yuszko, zyeyncz La-zaruff)	Згаданий 1536
Temryczowa	Згадана 1536
Jaszek (Yasszek, zycz Tho-rosszow)	Згаданий 1538
Tymko Kosthow syn	Вступив до цеху в 1544. Міське громадянство прийняв аж на десять років пізніше — 28 квітня 1554, № 2347
Olexiey (Olyezyey, zyacz Wołoszow)	Згаданий 1544. Можливо, це <i>Olexa de Camieniec gener Wolosii</i> , який прийняв громадянство у 1551, № 2279, отже, вже будучи тривалий час членом цеху
Dolinka Stanislaus (Dolinszky frater, Stanislaus)	Згаданий 1544. Громадянство прийняв 15 травня 1544, № 2164
Filipowicz Biernat (Fylypowycz Byernath)	Згаданий 1544. Громадянство прийняв 19 липня 1544, № 2115
Sponer (Schponer) Stanislaus organista	Згаданий 1544. Громадянство прийняв 12 липня 1539, № 1979
Fedkowicz (Chwyethkowicz) Wasko	Згаданий 1544
Gładysz (Gładysz) Stanisław	Згаданий 1544. Лавник у 1551—1555
Gluszek	Згаданий 1544
Gierusznyn Szymeczko (Gyerusznyn Schymeczko)	Згаданий 1544
Jurkow Iwaszko	Згаданий 1544
Jurek (czo Dolynską poyal)	Згаданий 1544
Lyszek (zyacz Strycharsky)	Згаданий 1544
Filipowicz (Philipowicz) Myk-lasz	Згаданий 1544
Steczkowicz Lukass	Згаданий 1544
Jacko (Yaczko) Sthary	Згаданий 1544
Jaško (Yasko) Ormienin	Згаданий 1544
Zantozny Jacko (Yaczko)	Згаданий 1544
Bohather Stheczko	Згаданий 1544
Mzykot (Mzykoth) Szczęsny	Вступив до цеху 1559. Громадянство прийняв 28 липня 1558, № 2463

Продовження Таблиці

Прізвище (прізвище) та ім'я крамара	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Dolinski Joannes (<i>Dolina Jan?</i>)	Вступив до цеху 24 вересня 1561. Громадянство прийняв 15 жовтня 1561, № 2551. Член колегії сорока мужів у 1579—1589
Mild Jorek	Згаданий 1562
Szymkowicz Awedyk (<i>Simonowicz Awedik, Awedyk Ormianin</i>)	Вступив до цеху 13 квітня 1562
Andreaszowicz Mikołaj (<i>Andreassowycz Mykolaj</i>)	Вступив до цеху 13 квітня 1562
Babicz Choma (<i>Babyczow syn Choma</i>)	Вступив до цеху 31 січня 1563. Громадянство прийняв 25 січня 1563, № 2585. Член колегії сорока мужів у 1579—1592
Starzechowski Krzysztof (<i>Starrehowski Kristoph</i>)	Вступив до цеху 7 березня 1563. Громадянство прийняв 21 квітня 1549, № 2226
Woloszowicz Maxim	Вступив до цеху 7 березня 1563
Baptista Wloch	Вступав до цеху двічі — 21 січня 1565 і 19 липня 1584. Прийняв громадянство 20 січня 1565 як <i>Ioannes Baptista Italus de Bressa Veneciana</i> , № 2650
Sebastian krawiec	Вступив до цеху 7 липня 1566. Можливо, це <i>Sebastian Slawek sartor de Slawkow</i> , який прийняв громадянство 24 листопада 1545 і присягнув як міщанин у 1553, № 2150, 2313
Jurek postrzygacz (<i>Jurek post-rzigacz</i>)	Вступив до цеху 10 вересня 1566
Bartosz mydlarz	Вступив до цеху 19 січня 1567
Bylina (<i>Bylyna</i>) Piotr	Вступив до цеху 22 листопада 1570. Прийняв громадянство 13 листопада 1570, а склав присягу міщанина в 1571, № 2810, 2827
Woloszowicz (<i>Woloszowyc</i>) Iwan	Вступив до цеху 16 вересня 1570. Прийняв громадянство 13 вересня 1570, № 2802
Sponer Jurek (<i>Georgius</i>)	Вступив до цеху 16 січня 1570. Прийняв громадянство того ж дня, № 2791. Член колегії у 1579—1581, лавник у 1581—1585
Zadykowicz Casper	Вступив до цеху 11 квітня 1570
Filipowicz Jurek	Вступив до цеху 21 травня 1571
Łukaszowicz (<i>Lukaszowyc</i>) Jan	Вступив до цеху 5 лютого 1571
Malecki Lesko (<i>Maliczky, Malieczki ziecz Lesko</i>)	Вступив до цеху 1571
Sawa Greczyn	Вступив до цеху 20 січня 1572. Прийняв громадянство 20 грудня 1570, № 2811. Відомий також як Сава Федорович
Łukasz Rusyn	Вступив до цеху 27 квітня 1572
Szymkowicz (<i>Szymkowyc</i>) Stecko	Вступив до цеху 23 березня 1572
Torosowicz Almas	Вступив до цеху 20 січня 1572
Diak Iwan	Вступив до цеху і прийняв громадянство 18 лютого 1574, № 2901
Brzesky Jurek	Вступив до цеху 10 липня 1575. Прийняв громадянство на день раніше. У реєстрах громадян

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
	записаний як <i>Georgius Brzeski dictus Henthshel a civitate Brigense gener domini olim Wolffangi Scholcz consulis</i> , № 2951. Член колегії сорока мужів у 1586—1594
Kremer Konrad	Вступив до цеху 30 січня 1575. Прийняв громадянство на день раніше, № 2937
Hrehorowicz (Hreorowyc) Toman	Вступив до цеху 16 квітня 1575. Вірменський старший у 1556—1585
Jaskowyc Toman	Вступив до цеху 23 березня 1575
Scholc Jan mlody (Hanus-Szulczow sin Ian)	Вступив до цеху 15 травня 1576. Прийняв громадянство 12 травня 1576, № 2968
Allandt Wilhelm	Згаданий 1576. Прийняв громадянство 1 грудня 1557, № 2449. Член колегії сорока мужів у 1586—1594
Iwaskowicz (Iwaskowic, Iaskowyc) Hołub	Вступив до цеху 14 липня 1576. Можливо, він або його тезка платив чинші у 1611—1616 з Рабічкового краму і був вірменським старшим у 1609—1624
Babicz (Babycz) Sieńko	Вступав до цеху двічі — 14 липня 1576 і 13 травня 1583. У 1611 платив чинш з краму Долинського
Morochowski Stecko	Згаданий 1576. У 1611—1616 чинші з краму платила його вдова Анна, яка прийняла громадянство в 1596, № 3393. 1617—1621 — з краму „Стецькової“ платив чинш Шимон Войша
Chaczowicz (Chaczkowyc) Marek	Вступив до цеху 11 березня 1576
Duda Hryczko	Згаданий 1576. Відомий також як Грицько Маркович
Popowicz (Popowyc) Hołub	Вступив до цеху 14 липня 1576
Rospułyński (Rospułyński) Jac-ko	Вступив до цеху 14 травня 1577. Шляхтич. Прийняв громадянство 8 лютого 1574, № 2900
Kieworowicz (Kuwyerowyc) Axenty	Вступив до цеху 1 липня 1577
Bildahowicz (Byldahowyc, Bildaha, Bildaha) Iwan (Iwazsko)	Вступив до цеху 7 липня 1577. Він або його тезка платив чинш у 1611—1619 з Костьовського краму
Dolinska wdowa	Згадана 1578
Szyszak (Sissak)	Згаданий 1578 з нагоди дарування до цеху рушниця та панцира. Ймовірно, тоді ж вступив до цеху. Можливо, це <i>Iwazsko Jakubowicz</i> або його родич
Czeskowski Jan	Вступив до цеху 26 грудня 1579. Прийняв громадянство 31 жовтня 1579, № 3007
Grodkowski (Grotkowsky) Marcin	Вступив до цеху 13 березня 1579. Прийняв громадянство 9 серпня 1578, № 2995
Suskowicz Casper	Вступив до цеху 5 травня 1580
Kieworowicz Iwanis	Вступив до цеху 3 серпня 1581

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Rabiczka Toros	Вступив до цеху 24 жовтня 1581
Grześkowicz Norses	Вступив до цеху 18 березня 1582. Прийняв громадянство наступного дня, № 3020
Awedik Gabriel	Згаданий 1582. Вірменський старший у 1571—1598
Illiasowicz Jędzry (<i>Yliaszowicz Jandrzy</i>)	Вступив до цеху 1 січня 1582
Kostiwicz Jakub	Вступав до цеху двічі — 31 грудня 1582 і 11 березня 1584
Massari Anthoni (<i>Demassari, Dalmathy Włoch</i>)	Вступив до цеху 14 липня 1583. Прийняв громадянство 11 листопада 1583, № 3031. Член колегії сорока мужів у 1593—1607
Filipowicz Jakub (<i>Philipowicz Iacub</i>)	Вступив до цеху 13 березня 1583
Serepkowicz (<i>Serebkowicz</i>) Mikołaj	Вступив до цеху 4 червня 1584. Сидів на крамі Якуба Ілляшевича. У 1611—1612 платив чинші сам, у 1613—1625 — його дружина, але в 1626—1630 знову сам Миколай*
Łuchodzycz (<i>Luchozycz</i>) Łukasz Ormienin	Вступив до цеху 11 березня 1584
Szymkowicz (<i>Simkowycz</i>) Stecko	Вступив до цеху 30 серпня 1584
Wilczek Stanisław	Вступив до цеху 25 листопада 1586. Прийняв громадянство 10 березня 1584, № 3046. Тлумач у 1592, член колегії сорока мужів у 1586—1606, лавник у 1606—1607. Помер 1607, далі згадується серед крамарів його вдова
Hrehorowicz (<i>Hrehorowyc</i>) Casper	Вступив до цеху 2 березня 1586. У 1613 на його крамі сидів Петро Кокосович, а потім Стефан Грегорович
Przedziecki (<i>Przedziecki</i>) Casper	Вступив до цеху 12 жовтня 1587. Прийняв громадянство 29 липня 1587, № 3138. Лавник у 1589—1595, райця у 1595—1619
Krasowski (<i>Krassowski</i>) Iwan	Вступив до цеху 2 липня 1587. Прийняв громадянство 5 вересня 1576, № 2975
Zienkow Iwaszko	Вступив до цеху 26 серпня 1589. Прийняв громадянство (як <i>Zieńkowicz</i>) 6 квітня 1573, № 2869**
Bildaha (<i>Bıldaha, Bıldaska</i>) Andrzej	Вступив до цеху 29 лютого 1590. Прийняв громадянство 9 травня 1590, № 3190. 1611—1612 платив чинш з Zinstowskiego (?) краму, 1613—1616 — з краму Якуба Вартерисовича

* Закрадається сумнів, чи був він живий у 1626—1630 рр. Можливо, запис про сплату чиншу з його краму лише відсилав до його імені.

** Уже при прийнятті громадянства І. Зенькович був записаний чомусь як *institor*, хоча до крамарського цеху вступив через шістнадцять років.

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Aff [en Gini]* (<i>Jan Greczyn</i>)	Вступив до цеху 3 квітня 1590. Прийняв громадянство 9 червня 1584. Член колегії сорока мужів у 1590—1594
Bogdanowicz Krzysztof	Вступив до цеху в лютому 1590
Wielky Mikolay, Ormienin	Вступив до цеху в 1591 (запис не цілком ясний, точна дата не відома)
Prokop (<i>Prokup Ruszyn</i>)	Вступив до цеху 26 червня 1591. Прийняв громадянство (як <i>Procorius Fiedorowic institor</i> з Перемишля) 27 березня 1591, № 3275
Wasilowicz (<i>Wasziliowic</i>) Łukasz (Łukian)	Вступив до цеху 9 травня 1595. Сидів на крамі Лазарової (згаданий у 1611—1618). Ймовірно, це був Лука Войтович (син острозького вїйта), який прийняв громадянство 27 лютого 1595, № 3376
Axentowicz Simon	Вступив до цеху 13 травня 1595
Babiczowicz Matis	Вступив до цеху 1 травня 1596. Прийняв громадянство 16 травня 1598
Brzuchański Grzegorz (<i>Brzuchanysky Rehor</i>)	Вступив до цеху 3 вересня 1596
Serepkowicz (<i>Szerepkowic</i>) David	Вступив до цеху 14 січня 1596
Chomicz (<i>Chomycz</i>) Stefan	Вступив до цеху 14 лютого 1597. Сплачував чинші у 1611—1618 (з Бабичевого краму)
Dobrzański Mikołaj (<i>Dobrinysky Micolai, Złotaręka</i>)	Вступав до цеху двічі: 10 червня 1597 і 5 жовтня 1611 („вженився“ до вдови по Сенькові Луцькому)
Grosz Krzysztof	Вступив до цеху 1 вересня 1597. Прийняв громадянство 16 квітня 1597, № 3404
Krasowki Dymitr	Вступив до цеху 3 вересня 1597
Dzieny Mikołaj	Вступив до цеху 6 грудня 1597. Прийняв громадянство 22 листопада 1597 (як грек <i>Nicolaus Giniei</i>), № 3412
Doroteides Gawril (<i>Teodides Gabriel</i>)	Вступив до цеху 31 грудня 1600. Прийняв громадянство 13 листопада 1600, № 3500. Сидів на Мзикотовському крамі. Чинші платив у 1611—1631
Larwik (<i>Larwyk</i>) Pawel	Вступив до цеху 4 травня 1600. Прийняв громадянство 30 квітня 1597, № 3405. Чинші сплачував у 1611—1615 (в 1616—1623 — вже <i>Pawłowa Larwikowa</i>)
Awedykowicz (<i>Awdykowycz</i>) Simon	Вступив до цеху 21 травня 1600. Вірменський старший у 1601—1635. Володів двома крамами. На дешевшому крамі в 1613—1619 сидів Аведик Фалібовський. На дорожчому крамі сидів сам Симон, а потім <i>Awedikowie sami</i>
Mikłaszewicz (<i>Myclaszewycz</i>) Steczko	Згаданий 1601

* Запис покреслений, літери і слова у дужках були надписані.

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Didzko Fiedor	Вступив до цеху 24 лютого 1602. Прийняв громадянство (як <i>Fedor Desko</i>) 16 квітня 1603, № 3609
Sieńkowicz (Sziękowicz) Choma	Вступив до цеху 18 березня 1602. Прийняв громадянство 23 березня 1602, № 3600
Tobias, tłómaczów syn	Вступив до цеху 18 березня 1602. 1613—1614 сидів на крамі <i>Dobroczięgo woyna</i> (напевно, мається на увазі Григорій Доброцький, війт і лавник). На цьому ж крамі у 1614—1621 згадувалася <i>Tobiaszowa Tłómacowicowa</i> (а в 1622—1624 — вона, як видається, вже сиділа на власному крамі, бо крам Доброцького більше не фігурує)
Jańkowicz Kirkor (Hołubowicz)	Вступив до цеху 24 лютого 1602
Jakubowicz (Iacubowycz) Iwaszko alias Szyszak (Syszak)	Сплачував чинші у 1611—1619. Під 1616 і 1619 дописано <i>teraz Hołub Jaskowic</i>
Popowicz (Popowycz) Krzysztof	Вступив до цеху 2 жовтня 1603
Sawicz (Szawycz) Micolaj	Вступив до цеху 2 березня 1604. Прийняв громадянство 20 березня 1604, № 3628. Сплачував чинші 1611—1621 (1622—1626 — <i>Sawiczowa</i>). 1613—1613 — на його крамі сиділа <i>Zienkowiczka stara</i> . Але вже 1617 записано, що <i>pan Sawycz sam siedzi</i>
Lazarowicz (Laszarowycz) Stefan	Вступив до цеху 25 квітня 1605
Harburas Toros (Arburowycz, Arbo- ras Torosz, Harburath, Herberas Dorosz)	Вступив до цеху 18 [...] 1606. Прийняв громадянство 27 березня 1599, № 3466. Чинші платив у 1611—1630 (1611—1613 — з Кокосовичого краму, 1614—1615 — з костельного вірменського)
Gielazyn (Gielazin, Gielliazyn) Mi- kolaj	Вступив до цеху 31 серпня 1607. Прийняв громадянство 19 січня 1594, № 3359. Лавник у 1604—1610. Сплачував чинші 1611—1612 з краму Лукашовича. Крім того, Гелязінова ж згадується на одному з крамів Каспрові Докторові. 1622—1623 — Гелязінова вже згадана сама, а в 1624 вона обмінялася крамами з Войцехом Бочковичем
Bernt Wolff (Bernet, Wulffbern)	Вступив до цеху 6 липня 1607. Прийняв громадянство 17 вересня 1580, № 3010. Член колегії сорока мужів у 1581—1586, лавник у 1586—1605. Під 1611 — суперечлива інформація — згадано, що взяв крам Вільчкової, і тоді ж згадано, що платив чинші із власного краму. 1615—1618 — вже платила його вдова (правда, під 1619—1620 —

* Місяць не відчитується.

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
	знову записаний <i>pan Wolbern</i> , так, ніби він ще живий)
Babicz Iwan	Вступив до цеху 8 вересня 1607. Сплачував чинш у 1611—1616. Можливо, це кравець Іван Бабич, громадянин від 1598, № 3424, син Хоми Бабича
Steckowicz (Steczkwicz) Stecko	Вступив до цеху 24 липня 1607
Muratowicz (Muradowicz) Simon	Двічі вступав до цеху 8 липня 1611 і 25 лютого 1627. Платив чинш у 1611—1621 (сидів на крамі в Андрія Торосовича), потім поновив сплату чиншу в 1627
Zieńkowiczka (Dzienkowiczka, Zienkowiczka stara) Iwanowa	Платила чинш у 1611 з краму Бжеського. У 1614 згадана на крамі Миколая Савича
Torosowiczowie (Thorosowicowie) panowie	Сплачували чинш у 1613—1618 (з краму Лазаря Луходзича)
Torosowicz Jędrzy	Згаданий при сплаті чинш у 1611 і в 1631
Zachnowicz Jakub	Згаданий як чиншовик 1611, а наступні згадки про сплату чиншу — 1626—1630. Вірменський старший у 1590—1601
Falibowska (Chwalibowska) Tomanowa wdowa	Згадана при сплаті чиншу 1611
Hołubowicz Christoff	Згаданий як платник чиншів у 1611—1621; у 1616 уточнено, що сидів на Богданівському крамі, а в 1618—1619 — біля прізвища Голубовича ще дописаний якийсь <i>Goryczka</i>
Bujnowski (Buynowski) Wasil	Згаданий як платник чиншів у 1611—1631. Платив з різних крамів, які часто змінював (з Зінстовського, Норсесового, костельного вірменського та ін.)
Fedorowa stara wdowa	Згадана при сплаті чиншу за 1611—1612
Illiasowicz Jakub	Згаданий при сплаті чиншу за 1611—1612
Serepkowicz Jorek	Згаданий при сплаті чиншу за 1611. У 1612—1622 — вже платила <i>Jorkowa, Sereb-kowicowa albo Bilenka / Bilka</i> (у 1623 — з цього краму платив <i>Kasper Kostowicz, Bilczyn mąż</i> , але 1624—1626 — знову <i>Jurkowa Bilka</i>)
Aichinger (Auchingier, Achinger) Simon	Згаданий при сплаті чиншу за 1611—1615. Сидів на крамі Лукаса Міхницького. 1616—1630 — платила вже <i>Simonowa Achingierowa (Archinczierowa, її називали також Rymarka)</i>
Axentowiczowa Jurkowa (Iorkowa)	Згадана як платниця чиншів у 1611—1631. Платила з Миколайовичівського краму (тобто Гжеська Миколайовича)
Brynik Jeronim (Bryner, Brinek, Brimnik) Hieronim	Згаданий як платник чиншів у 1611—1631. Неодноразово був цехмістром (у 1618—1620, 1623, 1625—1631). У 1617 — сидів, очевидно, на своєму крамі (<i>Pan Ieronim sam siedzi</i>), а в

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
	1628 відомо, що сидів на крамі Романа Красовського. Член колегії сорока мужів у 1622—1632
Bogdanowicz Christoff	Згаданий як платник чиншів у 1611—1613, у 1614—1621 — на крамі вже сиділи <i>Krzysztofa Bogdanowica potomkowie</i> , а в 1622—1631 — <i>Bochdanowiczowa</i>
Lazarowa wdowa	Згадана як платниця чиншів у 1613—1619 і 1626—1629. На її крамі в окремі роки сидів <i>Alexander Prokopowicz</i> , а в 1631 записані <i>Steffanowicz, pan Zacharias Prokopowicz</i>
Falibowski (Folibowski, Polibowski) Awedik	Згаданий як платник чиншів у 1611—1630. 1611 — сидів на крамі Норсеса, 1613 — на крамі Симона Аведиковича
Norses Piotr	Згаданий як платник чиншів у 1611—1625. У 1612 на його крамі сидів В. Буйновський
Michnicki (Michnicus) Łukasz	Вступив до цеху 6 травня 1612. Лавничий писар у 1602—1606, лавник у 1606—1612, лонгерський писар 1612—1616. Спочатку засів в Андрія Білдаги, а потім мав свій власний крам „Лукашовський“. 1615—1616 — цехмістр. 1618—1630 — на крамі сиділа вже <i>Lukaszowa Michnicusowa</i>
Kokosowicz (Kokoszowicz) Piotr	Вступив до цеху 3 серпня 1612. У 1613 сплачував чинш з краму Каспра Грегоровича
Wilczek Stanislaw mlody	Згаданий як платник чиншів у 1613—1631. Сидів на власному крамі. Прийняв громадянство у 1612 (Заяць О. Громадяни Львова...— С. 332). Лавник у 1625—1637, райця в 1637—1659
Ambrozy mularz	Згаданий у 1613 як боржник квартальних чиншів з краму Бжеського. Але після того тривалий час не згадується серед платників чиншів, лише в 1617 знову згаданий серед учасників складки на процес проти Монтелупі — тоді Амброзій сам сидів на своєму крамі. У списках крамарських чиншовиків згаданий щойно у 1620—1623, але нічого тоді не сплачував. 1628—1631 — на його крамі сидів Антоній Массарі. Амброзій прийняв громадянство як муляр 5 травня 1592, № 3318
Kasprowa (Casprowa) Doctorowa	Згадана як платниця чиншів у 1613—1621. Посідала два крами, з яких дорожчий здавала Гелязиновій. Зникла з чиншових реєстрів у 1622. Гелязинова сама почала здавати дорожчий крам В. Бочковичу, а Бочкович став, мабуть, дідичем дешевшого краму Каспрової і здавав його Симонові Гузі. У 1625—1626 — з краму Каспрової Докторової далі платився чинш (але, ймовірно, на ньому вже її не було; 1628 на ньому згаданий Ян Оджехович)

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Kościelny Ormieński kram	Не приписаний до жодної особи. На ньому сиділи у різний час Миколайова Серебкова, Торос Гарбурас, Василь Буйновський. Під 1617 згаданий ще якийсь костельний крам — <i>Awedikow koscielny</i> , на якому сидів Аведик Фалібовський (Полібовський), але, можливо, йдеться про той самий крам
Strop Franciszek	Вступив до цеху 2 січня 1614. Прийняв громадянство 26 жовтня 1613 (Заяць О. Громадяни Львова... — С. 333). Чинш 1614—1619 платив з краму Бжеського; 1617 — згадується у „папа Романа“ (Красовського?), а в 1620 — в муляра Амброзія; врешті 1621 — сам, без дідича. Серед чиншовиків згадувався до 1625
Wojza (Woysza, Woisza) Simon	Вступив до цеху 3 березня 1614. Прийняв громадянство ще 16 липня 1603 як аптекар, № 3618. При вступі до цеху виплатив компенсацію, оскільки попередньо судився з крамарями. У 1617—1631 — сидів на крамі у Стецькової (Анни Мороховської)
Hrehorowicz Stephan (Hrehorowicz, Grochorowicz, Hreorowicz, Reorowicz Steczko)	Згаданий як платник чиншів у 1614—1631. Можливо, це той Стецько Грегорович, що прийняв громадянство 6 серпня 1594, № 3373
Malecki Prokop (Prokop Rusyn, Malechowski Prokop)	Згаданий як платник чиншів у 1614—1616. У 1617—1625 пізніше чинш платили вже <i>Panny Prokopowu corku</i> або <i>Potomkowie Malechowskiego (Maleckiego) Prokopa</i>
Iwanisowicz Mikołaj	Згаданий як платник чиншів у 1614. Сидів тоді на крамі Тороса Бернатовича
Hrehorowicz (Reorowicz) Piotr	Згаданий як платник чиншів у 1614—1629. Спочатку на його крамі сидів Торос Гарбурасович, а згодом (від 1617) сам Петро Грегорович. Вірменський старший у 1618—1643
Krasowscy	Неокреслені ближче Красовські сиділи у 1614—1620 на крамі „Лукашової старої“
Hołubowicz Kirkor	Вступив до цеху 3 листопада 1615. Чинш платив у 1615—1621 з Захновського краму (тобто Якуба Захновича). 1622—1630 — сидів на своєму крамі сам, але вже 1631 до нього приписаний був якийсь Симон
Piotrowicz Krzysztof	Згаданий як платник чиншів у 1615—1631. Сидів на одному з Аведиковських крамів
Norsesowicz Grzeško (Norsisowicz, Piotra Norsesy syn)	Вступив до цеху 28 грудня 1615. Прийнятий одразу на крам українця Миколая Добрянського. Сидів на ньому до 1621, а далі згадувався сам. У 1627—1628 нічого не сплачував, а просто числився у списку чиншовиків. У 1629 —

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
	на його крамі згадана Мануельова, а в 1630 — якийсь Кіркоров (тобто син котрогось Кіркора)
Bernatowicz Toros	Його крам згаданий 1614, коли з нього платив чинш Миколай Іванисович. У 1617 записано, що на його крамі <i>nikt nie siedzi</i> . Можливо, мав два крами, оскільки тоді ж записано, що на крамі Тороса Бернатовича сидів Торос Гарбурасович (отже, один пустував, а другий був зайнятий, хоча в подальшому згадувано лише один крам). З краму Бернатовича у 1628—1629 платив (Григорій?) Романович, а в 1630—1631 — Григорій Мрозович
Confotino (Confortyn) Augustyn	Вступив до цеху 2 вересня 1617. Громадянство прийняв у 1618 (За яць О. Громадяни Львова... — С. 336). Чинші сплачував у 1618—1620
Kieworowicz (Kieremowicz, Kierorowicz) Szymon	Вступив до цеху 12 липня 1617. Записаний серед чиншовиків 1618—1625. Сидів спочатку на крамі Тороса Рабічки, а потім (від 1622) на Захновському
Głuszkowicz Krzysztof	Згаданий лише раз на Аведиковому крамі в 1617
Chmielowicz (Haniziolki, Chmielecki)* Jan	Вступив до цеху 29 грудня 1617
Torosowicz (Torossowicz) Gabriel	Згаданий лише раз у 1617 як крамар, що сам сидів на своєму крамі
Boim (Boiem) Pawel	Вступив до цеху 8 серпня 1617. Лавник 1617—1619, райця у 1619—1641. Сидів на одному з крамів Каспрової Докторової
Rabiczka Mikołaj	Згаданий у 1618—1620, коли з його краму платив чинші Івашко Аксентович
Rabiczka Kasper	Згадувався серед платників крамарських чиншів упродовж 1618—1628, але чомусь нічого не платив. У 1629 з нього платив чинш якийсь Богдан, 1630 — згаданий сам Рабічка
Axentowicz Iwaszko	Чинш 1618—1620 платив з краму Миколая Рабічки. 1621—1628 — згаданий сам. 1629 — з його краму платив Шимон Миколайович, а в 1630 — Шимон Глушкович (можливо, це та сама особа)
Korzeniowski (Koziniowski) Marcin	Вступив до цеху 22 квітня 1619. Лавник у 1619—1624, райця в 1624—1646. Серед платників чиншів згаданий у 1622—1627
Romanowicz Grehor	Згаданий серед платників чиншів у 1621—1629

* При вступі до цеху записаний як Haniziolki, однак таке відчитання прізвища дуже сумнівне — писар у цьому записі припускався грубих перекичень власних імен і писав нечитабельно. Ототожнення цієї особи з Хмельовичем (Хмелецьким), котрий згадується як порушник цехових правил та учасник складок у 1619—1620 рр., є непевним.

Продовження Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Zimnicki (Zimniecki) Woiczeh	Вступив до цеху 24 вересня 1619. Прийнятий на крам українця Романа Красовського. Згадуваний серед платників чиншів до 1623. Писар ради у 1616—1639, синдик у 1618, лавник у 1626—1639
Mikołajowicz Aswador	Вступив до цеху 20 вересня 1620. Прийнятий на свій дідичний крам. Згадуваний серед платників чиншів у 1621—1630
Postrzygacz	Згадуваний без прізвища серед платників чиншів у 1620—1627, але нічого не платив. Спочатку писався з <i>krami Brzeskiego (Bryn-skiego)</i> , а потім фігурував сам. Лише під 1627 пояснюється, що звали його <i>Marcin</i> . У 1628—1631 на його крамі сидів Петро Кісьолек
Atabiowa (Atabiowa)	Згадувана у 1620—1631. Від 1625 — на крамі Доброцького
Boczkowicz (Beczkwicz) Woiczeh	Вступив до цеху 20 лютого 1620. Прийнятий на один із крамів Каспрові Докторові. 1622 сам засів на дешевшому крамі Каспрові (тобто став власником цього краму?), а дорожчий винаймав у Гелязинові. У 1623 його дешевший крам винаймав Симон Гуга. 1624 Бочкович помінявся крамами з Гелязиновою. Згадується до 1631
Langisz (Markowicz) Gabriel	Згаданий вперше 1621 під час цехової складки. Чинші 1621—1631 сплачував з Бабичевого краму
Kotlicki (Kotliczki, Kotkowszki) Jarosz	Вступив до цеху 29 липня 1621. Серед платників чиншів згаданий у 1621—1622
Luchodzicz (Luckowicz, Leckowicz, Suskowicz, Juskowicz, можливо, Lachowicz) Łazar	Серед платників чиншів згаданий у 1621—1631
Bogdanowicz (Bochdanowicz) Mikołaj	Серед платників чиншів згаданий у 1621—1629 (але до 1625 нічого не сплачував). 1626—1627 — його крам тримав Франц Строп
Wolkowszki (Wolkonszki, Wolkowicz, Wulkowski) Jarosz	Згаданий вперше під час цехової складки 1622. У 1625—1630 — <i>Jarosowa Wulkowska</i>
Kostowicz (Costowicz, Bilka) Kas-per	Вступив до цеху 12 жовтня 1622. Чоловік Білки Юркової, вдови по Юркові Аксентовичу
Guga Simon	Вступив до цеху 3 січня 1623. Прийняв громадянство як ножівник 30 грудня 1598, № 3446. Крамарські чинші почав сплачувати ще в 1622 (отже, ще перед вступом до цеху). Сидів на крамі Войцеха Бочковича
Zachariasowicz Krzysztof	Вступив до цеху 21 червня 1623. Вірменський старший у 1618—1633
Serepkowicz Christof	Вступив до цеху 1624 (точна дата не відома)

Продовження Таблиці

Прізвище (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Tomanowicz Grzegorz	Серед платників чиншів згаданий у 1623
Massari (Demasary) Antoni	Вступив до цеху 6 березня 1626. Прийняв громадянство того ж року (Заяць О. Громадяни Львова...— С. 352). Серед платників чиншів згаданий у 1627—1631. Сидів на крамі Амброзія муляра
Odrzechowicz (Odrzechowsky) Jan	Вступив до цеху 6 березня 1626. Чинш 1627—1630 платив з краму пані Докторової
Prokopowicz Alexander	Вступив до цеху 6 березня 1626. Серед платників чиншів згаданий у 1627—1631. До 1630 сидів на крамі Лазарової, а в 1631 з його краму платив якийсь Стефан із Замостя (можливо, Стефан Адамович)
Mikolaj doctor	Вступив до цеху 6 березня 1626. 1631 при ньому серед платників чиншів дописаний Кшиштоф Захаріасович
Reory, zięć Bildazego	Вступив до цеху 6 березня 1626
Axentowicz Grzeško	Вступив до цеху 6 березня 1626
Koronka (Korenka) Jan	Вступив до цеху 6 березня 1626. Прийняв громадянство того ж року (Заяць О. Громадяни Львова...— С. 351). Серед платників чиншів згаданий у 1627—1631
Warteres (Warterzes, Warteris) Jakub	Серед платників чиншів згаданий у 1626—1630. Спочатку його крам орендував Григорій Мрозович, а в 1629—1630 — Івашко Шишак
Krasowski (Krassowski) Roman	Серед платників чиншів згаданий у 1626—1631. У 1628—1631 на його крамі сидів Єронім Бриник
Mrozowicz Hrehory	Згаданий 1 грудня 1627 з нагоди сплати всіх ретент (заборгованостей) з краму Тороса Бернатовича. Можливо, десь тоді й вступив до цеху. Серед платників чиншів згаданий у 1630—1631
Adamowicz Stefan	Вступив до цеху 5 грудня 1627. Серед платників чиншів згаданий у 1628—1630
Kisiolek (Kisotek, Kissiolek) Piotr	Вступив до цеху 9 вересня 1627. Прийняв громадянство у 1621 (Заяць О. Громадяни Львова...— С. 339). Член колегії сорока мужів у 1630—1658. Винайняв крам у постригача. Платив з нього чинш у 1628—1631
Manuel (Manulzy, zięć pana Gabriela)	Вступив до цеху 28 лютого 1628. Прийняв громадянство у 1626 як <i>Constantinowicz Emanuel</i> (Заяць О. Громадяни Львова...— С. 348)
Prokopowiczówna Stasiowa	Серед платників чиншів згадана у 1628—1631
Głuszkowicz Simon (Gluszkowicz Symon)	Вступив до цеху 31 серпня 1628. Серед платників чиншів у 1631 до нього дописаний <i>Michał Aluiszy</i>
Norses Bogdan	Вступив до цеху 15 вересня 1628

Закінчення Таблиці

Прізвисько (прізвище) та ім'я крамаря	Перша згадка у книзі протоколів або дата вступу до цеху
Sysak (Sisax) Iwaszko	Вступив до цеху 28 жовтня 1628. У 1629—1628 сидів на крамі Якуба Вартериса
Groswaier (Groszwaier) Zygmunt	Вступив до цеху 10 вересня 1629. Серед платників чиншів згаданий у 1629—1631
Mikołajowicz Szymon	Серед платників чиншів згаданий у 1629. Можливо, орендував два крами — у Василя Буйновського та Івашка Аксентовича
Fedorowicz Matiasz	Вступив до цеху 28 жовтня 1629. Напевно, мав власний крам, бо записаний <i>na szie wlasznie</i>
Markowicz Hrehori Oczkowski	Серед платників чиншів згаданий у 1630
Menacki, pan Kirkorow	Серед платників чиншів згаданий у 1630, платив з краму Тороса Гарбураса
Menacki, pan Kirkorow	Не відомо, хто це був і чи це одна особа. Записано на крамі Гжеська Норсесовича у 1630
Torosowicz (Thorosowicz) Iwaszko	Вступив до цеху 10 вересня 1631 неповнолітнім. Прийняв громадянство 9 серпня 1631, № 3648
Rabiczka Simon	Серед платників чиншів згаданий у 1630 (дописаний при якійсь <i>Vogadnowiczowey</i> ; перед тим на тому місці в переліку крамарів згадувався Каспер Рабічка)
Scholc Wolfowicza Mikołaja potomkowie	Згадані серед платників чиншів у 1631
Agopsycz Wartan	Серед платників чиншів згаданий у 1631
Aluizy Michał (Aluizius)	Вступив до цеху 21 вересня 1631. Того ж року згаданий серед платників чиншів (платив з краму Симона Глушковича)
Bernatowicz Krzysztof	Вступив до цеху 10 листопада 1631
Bernatowicz Bernat	Вступив до цеху 27 листопада 1631

Orest ZAYATS

**OLD AND NEW „GAPS“ IN THE HISTORY
OF THE SHOPKEEPERS' CORPORATION IN LVIV
(the second half of the 14th century to the first third of the 17th century)**

The history of the shopkeepers' corporation in Lviv before the 1630s has not been studied profoundly, and there are many controversial and false facts in researches. The deeper examination of sources has not proven the claims by earlier historians that both rich and poor shopkeepers in Lviv belonged to the same corporation and that the rich ruled over the poor. Neither have the shopkeepers been united with drapers, as it was previously suggested. Up till now, the relations between these categories of merchants stay unclear. The widespread opinion that wealthy shopkeepers were power élite in the town has been refuted — in fact, their role in managing the city was not that large. It has also been clarified that there were many Armenians both among the rich and the poor. Ukrainians were in minority just the same as Poles. All in all, there were a few Catholics among the shopkeepers.